

Vázání listů do bakalářské práce – pevné desky

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta právnická

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Plzeň 2012

Václav Kopřiva

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta právnická

Katedra veřejné správy

Bakalářská práce

Vývoj a historie územní samosprávy v Karlovarském regionu v letech
1918 – 1948

Předkládá: Václav Kopřiva

Vedoucí bakalářské práce: JUDr. Tomáš Louda, CSc.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci *Vývoj a historie územní samosprávy v Karlovarském regionu v letech 1918 – 1948* vypracoval samostatně pod vedením JUDr. Tomáše Loudy, CSc., a uvedl v ní všechny použité literární a jiné odborné zdroje v souladu s právními předpisy, vnitřními předpisy Západočeské univerzity v Plzni a vnitřními akty řízení Západočeské univerzity v Plzni.

V Nebanicích dne 16. března 2012

.....
Václav Kopřiva

Touto cestou děkuji vedoucímu mé bakalářské práce JUDr. Tomáši Loudovi, CSc., za odborné a metodické vedení při zpracování daného tématu.

Dále děkuji pracovníkům Státního okresního archivu v Karlových Varech a Státního oblastního archivu Plzeň – Žlutice za pomoc při vyhledávání historických pramenů, archivních pomůcek a literatury, potřebných pro zpracování této bakalářské práce

Motto: Přístup k moci by měl být zakázán těm, kteří jí milují.

Platón

OBSAH:

1. ÚVOD	
1.1. TÉMA A ZÁMĚR PRÁCE	1
1.2. PŘEHLED NEJZÁKLADNĚJŠÍCH POJMŮ.....	1
2. CHARAKTERISTIKA ÚZEMNÍ SAMOSPRÁVY.....	2
2.1. POJEM SAMOSPRÁVA.....	2
2.2. HISTORIE ÚZEMNÍ SAMOSPRÁVY V ČESKÝCH ZEMÍCH.....	4
3. HISTORIE ÚZEMNÍ SAMOSPRÁVY V KARLOVARSKÉM REGIONU.....	8
3.1. ÚZEMNÍ SAMOSPRÁVA V LETECH 1918 – 1938.....	8
3.2. ÚZEMNÍ SAMOSPRÁVA V LETECH 1938 – 1945 – SUDETSKÁ ŽUPA.....	15
3.2.1. SUDETSKÁ ŽUPA.....	15
3.2.2. ŘÍŠSKÁ SUDETSKÁ ŽUPA – STÁTNÍ SPRÁVA.....	18
3.2.3. ŘÍŠSKÁ SUDETSKÁ ŽUPA – KARLOVY VARY.....	20
3.3. ÚZEMNÍ SAMOSPRÁVA V LETECH 1945 – 1948.....	22
4. ANALÝZA A KOMPARACE VÝVOJE A STAVU ÚZEMNÍ SAMOSPRÁVY V KARLOVARSKÉM REGIONU.....	30
5. HISTORIE ČESKO NĚMECKÝCH VZTAHŮ V KARLOVARSKÉM REGIONU V LETECH 1918 – 1948.....	35
5.1. ČESKO NĚMECKÉ VZTAHY V LETECH 1918 – 1938.....	35
5.2. ČESKO NĚMECKÉ VZTAHY V LETECH 1938 – 1945.....	37
5.3. ČESKO NĚMECKÉ VZTAHY V LETECH 1945 – 1948.....	39
6. ZÁVĚR.....	42
7. RESUME.....	43
8. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ.....	45
9. SEZNAM PŘÍLOH.....	47

1. Úvod

1.1. *Téma a záměr práce*

Tato bakalářská práce je věnována vývoji a historii územní samosprávy Karlovarského regionu v období let 1918 – 1948. Úvodní, obecná část této bakalářské práce je věnována obecné části, která nás seznámí s obecnými pojmy a s obecnou historií územní samosprávy v Českých zemích.

Zvláštní část je poté věnována vývoji a historii územní samosprávy Karlovarského regionu v letech 1918 – 1948 a je rozdělena do tří samostatných kapitol. První je věnována vzniku a vývoji územní samosprávy Karlovarského regionu v letech 1918 – 1938, kdy došlo k obsazení Československa a vzniká Protektorát Čechy a Morava a Sudetská župa. Druhá je věnována územní samosprávě Karlovarského regionu, Sudetské župy v letech 1938 – 1945 a třetí kapitola je věnována vývoji územní samosprávy Karlovarského regionu v letech 1945 – 1948, kdy postupně dochází k likvidaci územní samosprávy a k pozvolnému přechodu k totalitnímu režimu. Historie územní samosprávy je především věnována městu Karlovy Vary, vzhledem k jejich významu a jeho historické úloze v daném regionu.

Závěrečná, samostatná část bakalářské práce je věnována analýze a komparaci vývoje a historii územní samosprávy v uvedených obdobích a s ohledem na specifickou polohu Karlovarského kraje též stručně popisuje historii a vývoj Česko – německých vztahů v regionu v letech 1918 – 1948.

Téma této závěrečné bakalářské práce jsem si vybral z toho důvodu, že vzhledem k poloze daného regionu, tedy Karlovarského kraje se historie územní samosprávy ubírala trochu jiným směrem, než tomu bylo ve vnitrozemí, jelikož tento region byl značně ovlivněn německým obyvatelstvem.

Při zpracování bakalářské práce jsem použil a historické a popisné metody a při práci s literaturou jsem aplikoval metody popisné a analogické.

1.2. *Přehled nejzákladnějších pojmů*

Územní samospráva je prostorově vymezený funkční celek, který je nadán právem sám rozhodovat o svých záležitostech. Příkladem územní samosprávy v České republice jsou obce jako základní územní samosprávné celky a kraje jako vyšší územní samosprávné celky. Jejich právo na samosprávu je zakotveno v Ústavě (hlava první: čl. 8, hlava sedmá: čl. 99–105) a dále je podrobněji vymezeno zejména v zákoně č. 128/2000 Sb., o obcích, a v zákoně

č. 129/2000 Sb., o krajích. Samosprávné celky vytvářejí vlastní orgány, jejichž prostřednictvím je výkon samosprávy uskutečňován. Územní samospráva může vydávat podzákoně právní předpisy.

Obec je veřejnoprávní korporací, tedy právnickou osobou, která je základní jednotkou veřejné správy. V tomto smyslu je projevem samosprávy i, v různé míře podle typu obce, státní správy. V některých zemích je obcí téměř každé město či vesnice, v jiných zemích je obvyklé, že obec je tvořena větším množstvím vesnic nebo že některá sídla mohou být součástí města.

Říšská župa Sudety (něm. *Reichsgau Sudetenland*), zkráceně *Sudetská župa (Sudetengau)*, byl správní útvar vytvořený k 15. dubnu 1939 v pohraničních územích západních, severozápadních, severních a severovýchodních Čech, severní Moravy a částech Českého Slezska, obsazených na základě Mnichovské dohody v říjnu 1938 vojsky nacistického Německa. Zbytek Sudet byl k 15. dubnu 1939 začleněn k Pruskému Slezsku (*Hlučínsko*), k Bavorsku (*severozápad Šumavy*), a k říšským župám Horno dunajské (*jihovýchod Šumavy, Českokrumlovsko a Kaplicko*) a Dolnodunajské (*jihovýchod Čech a jih Moravy*). Metropolí župy byl Liberec. Všichni obyvatelé žijící v Sudetské župě měli občanství Německé říše.

2. Charakteristika územní samosprávy

2.1. Pojem samospráva

Územní samospráva tvoří vedle státní moci druhou nejdůležitější větev veřejné správy. Jedná se o výkon veřejné správy, vykonávaný subjekty, které jsou odlišné od státu. Samospráva územních celků zaručena přímo v Ústavě České republiky. Vzhledem k tomuto ústavnímu zakotvení musíme územní samosprávu považovat za jednu z podstatných náležitostí právního a demokratického státu. Samospráva je nedílnou součástí veřejné správy a jak tedy definujeme veřejnou správu? Pojmu veřejná správa přiřkládáme v zásadě dvojí význam: buď pod tímto označením rozumíme určitý druh činnosti, tj. spravování, tedy materiální pojetí veřejné správy, nebo organizační jednotku – instituci, tedy formální pojetí veřejné správy.¹

Veřejná správa je tedy v materiálním pojetí činností státních nebo jiných orgánů veřejné moci nebo subjektů, kterým byl výkon veřejné správy propůjčen za účelem plnění určitých úkolů, označovaných jako úkoly veřejné. Jelikož veřejnou správu v ČR vykonávají subjekty

¹ HENDRYCH, Dušan: Správní věda – Teorie veřejné správy, Praha 2007, ASPI a.s., s. 15, ISBN 978-80-7357-248-8

státu a také subjekty od státu odlišné, lze tedy veřejnou správu členit na státní správu a samosprávu.

Veřejná správa je až na výjimky vykonávána **orgány státu jako státní správa**, která je pro celé území státu daná zákonem. Pokud státní správu vykonávají orgány samosprávy, hovoříme o přenesené státní správě. Státní správu charakterizuje omezená autonomie v rozhodování, vertikální hierarchická struktura, systém podřízenosti nižších orgánů vyšším a ustavování orgánů zpravidla jmenováním. Základní členění státní správy je na ústřední státní správu (tu tvoří ministerstva a ústřední správní úřady) a státní správa v území (tvořenou speciálními správními úřady s krajskou nebo okresní působností). Dále je veřejná správa vykonávána **orgány územní samosprávy jako územní samospráva**, která vyjadřuje právo občanů žijících na určitém území samostatně spravovat své záležitosti dle ústavy a zákonů. Územní samospráva má při výkonu své činnosti autonomii v rozhodování, která může být omezena pouze zákonem a stát může zasahovat opět pouze na základě zákona. Orgány samosprávy nejsou podřízeny ani orgánům státu ani orgánům vyšší samosprávy. Základní samosprávný orgán je určen volbou. Uvedené činnosti se plně vztahují k výkonu samostatné působnosti, tzn. k výkonu vlastní samosprávy. Při výkonu přenesené působnosti tzn. státní správy v území, platí omezená autonomie i podřízenost vyšším orgánům. Stát může dále veřejnou správu ve větší či menší míře přesunout na jiné subjekty veřejného práva, popřípadě i na subjekty práva soukromého, zejména veřejnoprávními smlouvami.

Samospráva je jedním ze základních prvků demokratického státu. Vykonávají ji orgány jiných právních subjektů, než státu, pokud zákonem je na ně výkon veřejné správy delegován a trvale svěřen do jejich samostatné odpovědnosti. Takto delegovaná veřejná správa se odděluje od státní správy a procedur spojených s jejím výkonem. Neztrácí však charakter plnění veřejných úkolů a nositelé samosprávy charakter orgánů veřejné moci.² V rámci působnosti samosprávy můžeme rozlišovat dvě větve, a to územní samosprávu a zájmovou samosprávu.

Zájmová samospráva je spojována s určitým resortem činnosti lidí. Vychází z historických cechů a různých společenstev. V současné době rozeznáváme profesní zájmovou samo-

² HENDRYCH, Dušan: Správní věda – Teorie veřejné správy, Praha 2007, ASPI a.s., s. 128, ISBN 978-80-7357-248-8

správu s obligatorní příslušností³, bez které není možné vykonávat příslušné povolání. Dále bez nucené příslušnosti, samosprávu školskou a samosprávu vysokých škol.⁴

Územní samospráva souvisí s územním členěním státu, které je u nás zakotveno ústavním zákonem o územním členění státu. Na jednom území se může vyskytovat i několik stupňů územní samosprávy. "Nositeli územní samosprávy jsou územní samosprávné celky (jednotky), jimiž jsou v České republice obce (jako základní územní samosprávné celky) a kraje (jako vyšší územní samosprávné celky)."⁵ Z toho vyplývá, že na našem území máme dvoustupňový systém samosprávy. Dalšími územními jednotkami mohou být historické země či župy, z jiných zemí známe provincie, kantony, teritoria, departmenty a další. Podle Ústavy České republiky⁶ jsou základními územními samosprávnými celky obce a kraje, které jsou vyššími územními samosprávnými celky.⁷ Územní samosprávné celky jsou územními společenstvími občanů, které mají právo na samosprávu. Obec je vždy součástí vyššího územního samosprávného celku, kraje. Vytvořit, nebo zrušit vyšší územně správný celek lze jen ústavním zákonem.⁸

2.2. *Historie územní samosprávy v Českých zemích*

Předchůdcem samosprávných obcí byly katastrální obce, které vznikaly za Josefa II. Jednalo se o soupisy domů a pozemků. Měly právo volit rychtáře, konšele a obecní výbor, spravovat obecní záležitosti, zejména udržovat nemovitosti obce a cesty, vydržovat faráře, pastevce, učitele a ponocného. Tyto obce nebyly podřízeny vrchnosti, ale krajským hejtmanům. Neměly však dlouhého trvání a zanikly po smrti Josefa II. V nové podobě byly samosprávné obce ustanoveny až po roce 1848.⁹ První zákonnou úpravu územní samosprávy dostaly obce tzv. Stadiónovým prozatímním zřízením z 20. března 1849. V čele uvozovacího pa-

³ Zákon č.561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů. - § 167 a § 168

⁴ Zákon o vysokých školách. (č. 111/1998 Sb.)

⁵ HENDRYCH, Dušan, et al. *Správní právo - obecná část*. Praha. 7. vydání: C. H. Beck, 2007. s.142 , ISBN 978-80-7400-049-2.

⁶ Ústavní zákon č. 1/1993 ve znění ústavního zákona č. 347/1997 Sb., 300/2000Sb., 448/2001 Sb., 395/2001 Sb., 515/2002 Sb. A 319/2009 Sb.

⁷ Ústava ČR, čl. 99 a následující

⁸ Ústava ČR, čl. 100

⁹ NOVOTNÝ, Vladimír, *Územní samospráva České republiky*, Praha 2007, CEVRO Institut, o.p.s., s. 10, ISBN 80-86816-22-2

tentu byla vytyčena zásada, že „základem svobodného státu je svobodná obec“.¹⁰ Stadionovo prozatímní zřízení rozeznávalo dvojí působnost obce. Obec měla obstarávat především své vlastní záležitosti, zde se mluvilo o přirozené působnosti obce a zde nemohla být obec nijak omezována, mimo případy, předvídané v zákoně a proti této přirozené působnosti obce stála přenesená působnost, které obci přikazoval delegační cestou stát a setkáváme se s ní i v současné době. V každé obci se zřizovaly dva povinné orgány. Širším orgánem byl **obecní výbor** volený na tříleté období, který byl kolegiální orgán a který rozhodoval většinou hlasů. Měl pouze usnášející a dozorčí moc. Nikoli moc výkonnou. Obecní výbor volil ze svého středu **obecní představenstvo**, jako užší orgán. To se skládalo z purkmistra (obecního představeného, starosty) a alespoň dvou radních. Netvořilo však kolegium, radní byli pouze pomocným orgánem purkmistrovým, purkmistr pak byl výkonným orgánem, který prováděl usnesení obecního výboru. Nad samosprávnými orgány byla zavedena instituce dozoru a purkmistrovi příslušelo právo sistance, tedy prozatímního odložení výkonu rozhodnutí obecního výboru, jestliže se přičilo zákonu, nebo jím mohla být způsobena obci podstatná škoda. Prozatímní obecní zřízení bylo jednotným zákonem s platností pro všechny obce, okresy a kraje v celém státě, pouze pro zemská hlavní města měla být vydána obligatorně a pro krajská a jiná významná města, budou-li o to žádat, zvláštní městská obecní zřízení, tzv. statuty. Pro tato statutární města neplatila potom ustanovení prozatímního obecního zřízení, nýbrž jejich zvláštní statut. Zejména v roce 1850 byly potom tyto statuty uděleny Praze, Liberci, Brnu, Olomouci a Opavě.¹¹ Obecní samospráva začala takto fungovat, jakmile roku 1850 zahájily svoji činnost i nově zřízené státní politické úřady (místodržitelství a zemské vlády, ministerstvo vnitra). Některé obce byly sloučeny a jiné rozděleny, z některých obcí se staly pouhé osady a do osad byl včleněn i velkostatek. Byly vydány městské statuty výše uvedeným městům. Uskutečnění Stadionova obecního zřízení je hodnoceno jako „jeden z nejvýznamnějších výsledků buržoazní revoluce na poli státní správy“, neboť umožnilo, aby pozdější samospráva navázala na tyto počátky.¹² Dosavadní nerovnoměrná panství byla nahrazena nesrovnatelně rovnoměrnějšími okresy. Čechy byly rozděleny na 7 krajů a 207 soudních okresů (Morava na 2 kraje a 78 soudních okresů, Slezsko se na kraje nedělilo a tvořilo ho 22 soudních okresů). Městem se

¹⁰ HLEDÍKOVÁ Zdeňka, JANÁK Jan, DOBEŠ Jan, Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost. Praha 2007: NLN s.r.o., s. 298, ISBN 978-80-7106-906-5

¹¹ HLEDÍKOVÁ Zdeňka, JANÁK Jan, DOBEŠ Jan, Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost. Praha 2007: NLN s.r.o., s. 298, ISBN 978-80-7106-906-5

¹² HLEDÍKOVÁ Zdeňka, JANÁK Jan, DOBEŠ Jan, Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost. Praha 2007: NLN s.r.o., s. 299, ISBN 978-80-7106-906-5

zvláštním statutem, které nepatřilo k žádnému soudnímu okresu, se stala v dubnu 1850 Praha. (ještě před dovršením reformy, k němuž došlo v červenci 1850). Brno, Olomouc a Opava obdržely svůj statut v průběhu července 1850, Liberec obdržel rovněž statut, ale do roku 1854 zůstal podřízen tamnímu okresnímu hejtmanství.

Na základě „Zásad o organických zařízeních v korunních zemích rakouského císařství“ z roku 1852,¹³ byly provedeny podstatné zásady do nerozvinuté obecní samosprávy. Podle těchto se mělo vypracovat i nové obecní zřízení, což se uskutečnilo až v roce 1859, nicméně byla odstraněna veřejnost jednání orgánů obecní samosprávy s výjimkou aktů, které byly zvlášť slavnostní. Územní reforma z roku 1854 byla pouze reformou dílčí, neboť sídla okresů zůstala až na naprosté výjimky zachována a došlo pouze k menším úpravám jejich okresů. Počet krajů se rozrost a prakticky se přizpůsobil územní organizaci krajských soudů. Čechy byly rozděleny na statutární město Praha a 13 krajů a dále na statutární město Liberec a 207 okresů. V roce 1861 vznikla zemská samospráva a v roce 1864, pouze v Čechách samospráva okresní. V roce 1864 vzniklo v Čechách 202 samosprávných okresů. Pouze v pěti sídlech okresů¹⁴ nebyla okresní samospráva ustanovena a každý z nich byl přidělen k obvodu vhodného okresního obyvatelstva (počet obyvatel nižší než 10 000). Postupné zavádění ústavnosti v roce 1861¹⁵, které vyvrcholilo první demokratickou, ne-oktrojovanou ústavou v roce 1867¹⁶, muselo nutně vyústit k další správní reformě. Byla obnovena nezávislost soudů na správních úřadech. Nebyla ale provedena žádná změna hranic okresů (poslední byla provedena v roce 1855). K dalším změnám ústavy pak docházelo až do konce existence monarchie a to především v oblasti úpravy volebního práva. Pokus o územní a správní reformu byl proveden až v roce 1920, kdy země měly být nahrazeny župami a na místo okresů politických (do roku 1919 okresních hejtmanství), měly nastoupit okresní úřady a to se sídlem v každém okrese. Tato reforma zůstala v českých zemích ale jen na papíře a dotkla se pouze územního rozdělení.

¹³ Silvestrovské patenty: Císařská nařízení vydaná 31. 12. 1851, jimiž se rušila oktrojovaná ústava ze 4. 3. 1849 a namísto ní se vyhlášovaly tzv. *Zásady pro organické řízení zemí rakouského císařství*. Silvestrovskými patenty byla formálně zrušena všechna politická práva. Výslovně byla potvrzena pouze rovnost občanů před zákonem, ochrana státem uznávaných náboženských vyznání a zrušení poddanských svazků včetně všech závazků, které z nich vyplývaly. Silvestrovské patenty byly ucelenou formulací absolutismu.

¹⁴ MLEZIVA, Štěpán, Retrospektivní přehled územních jednotek a územních celků od roku 1850 do současnosti, Praha 2010, s- 26, ISBN 978-80-200-1756-7: *V roce 1864 neměly samostatné okresní zastupitelstvo tyto soudní okresy: Horní Blatná, Doupov, Hora Sváté Kateřiny, Hora Svátého Šebestiána, Lomnice nad Lužnicí a byly spravovány sousedními okresními zastupitelstvy.*

¹⁵ Ústava přijatá v únoru 1861 bývá nazývána jako únorová nebo také Schmerlingova, podle ministra Antona von Schmerlinga. Jednalo se o ústavu oktrojovanou. (vnucená, nařízená)

¹⁶ V prosinci 1867 byla Schmerlingova ústava novelizována.

Celý správní řád a správní systém Rakouska pro České země převzala Česká republika tzv. recepčním zákonem, první právní normou, kterou přijal Národní výbor již 28. října 1918 a která byla publikována pod č. II/1918 Sb.¹⁷ Tvůrci nového zákona se snažili zachovat právní kontinuitu: V recepčním zákoně se říká, že „*veškeré dosavadní říšské nařízení a zákony zůstávají v platnosti*“ a „*všechny úřady samosprávné, státní a župní, ústavy státní a obecní jsou podřízeny Národnímu výboru a prozatím úřadují a jednají podle dosud platných zákonů a nařízení*“.¹⁸ Dne 29. února 1920 přijalo Národní shromáždění republiky Československé Ústavní listinu Československé republiky, Zákon ze dne 29. února 1920, kterým se uvozuje Ústavní listina Československé republiky, která byla vyhlášena dne 6. března 1920 a v platnosti zůstala až do 9. května 1948.

Rok 1920 představoval, jak jsem již uvedl, jistý mezník, jelikož následoval pokus územní a správní reformu. Země měly být nahrazeny župami a na místo okresních správ politických, do roku 1919¹⁹ to byla okresní hejtmanství, měly nastoupit okresní úřady se sídlem v každém okrese. České země byly rozděleny na hlavní město Praha a 15 žup (I. – XIV, XXI).²⁰ Zřízení žup nemělo ani sebemenší vliv na území okresů (soudních okresů), ani politických okresů. Župy v Čechách zůstaly jen územními jednotkami, neboť správní úřady, které by je reprezentovaly, vůbec nevznikly. V první instanci působily okresní správy politické, vytvořené z okresních hejtmanství, a to v dosavadních obvodech. Působnost zemské samosprávy byla v porovnání s předchozím obdobím již v roce 1918 podstatně omezena. Důvodem neprovedení správní reformy, se kterou se počítalo v roce 1920, byly zejména národnostní důvody, kdy byly obavy z odtržení žup s převahou německého obyvatelstva, ale i ekonomické, neboť bylo finančně neúnosné, aby v každém sídle okresu byly zřízeny okresní úřady. Důsledkem byla značná centralizace státní správy, kdy československá vláda převzala značnou část kompetencí zemského výboru, aniž by je předala župním výborům (župní samospráva fakticky nevznikla). Teprve po osmi letech provizoria byla provedena zásadní správní

¹⁷ Národní výbor veřejně vyhlásil 28. října 1918 *Zákon o zřízení samostatného státu Československého – 11/1918 Sb.*

¹⁸ HLEDÍKOVÁ Zdeňka, JANÁK Jan, DOBEŠ Jan, Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost. Praha 2007: NLN s.r.o., s. 331, ISBN 978-80-7106-906-5

¹⁹ Zákon č. 76/1919 Sb. z. a n. ze dne 7. února 1919, kterým se mění a doplňují některá ustanovení dosavadních obecních zřízení a městských statutů v Československé republice - měnil a doplňoval obecní zřízení- sjednocena samospráva v Čechách na Moravě a ve Slezsku. Obecní orgány: obecní zastupitelstvo, obecní nebo městská rada (usnášela se o otázkách vlastní a přenesené působnosti), komise (poradní charakter), starosta, obecní senát, mimořádné orgány (vládní komisař, správní komise...)

²⁰ Zákon č. 126/1920 Sb. z. a n. ze dne 29. února 1920, *o zřízení župních a okresních úřadů* v republice Československé

reforma, kdy byl zákon č. 126/1920 Sb., novelizován zákonem č. 125/1927 Sb. o organizaci politické správy, jehož podstata spočívala ve zrušení dvoukolejnosti veřejné správy a v její unifikaci na území celé republiky. Orgány všeobecné státní správy i samosprávy působily v obou instancích v rámci jediného typu správního úřadu, okresního nebo zemského.

Po roce 1918 docházelo k postupné centralizaci a oslabování pravomocí územní samosprávy. Silná obecní a okresní samospráva byla na překážku československému pojetí osamostatnění se. Dřívější silná místní samospráva znamenala v převážně německy osídlených oblastech a obcích silnou lokální pravomoc sudetských Němců. Bylo tedy v zájmu Československa, tuto silnou lokální pravomoc oslabit a upevnit českou národní nadvládu. Zákonodárné právo zemských sněmů bylo zrušeno, různá samosprávní práva okresů a obcí byla zrušena, jejich funkce byla nahrazena komisemi. Tisková svoboda byla v zájmu ochrany státu omezena. Počet statutárních měst²¹, která disponovala parlamentním systémem a posílenou autonomií a u nichž se jednalo o města tradičně německá, byl rezolutně snížen (zákony č. 210/1920 Sb. a č. 243/1922 Sb.), finanční samostatnost obcí byla ve prospěch ústředního zřízení silně omezena (zák. č. 334/1921 Sb.), policejní úkoly obcí byly ve velké míře přeneseny na státní policii (zák. č. 165/1920 Sb.).²²

V českých zemích existovalo do 30. listopadu 1928 11 statutárních měst: Praha - Království české (*od 1. května 1850*), Liberec - Království české (*od 21. prosince 1850, 15. dubna 1923 přichází o politickou agendu⁴¹*), Brno - Markrabství moravské (*od roku 1850*), Jihlava - Markrabství moravské (*v letech 1864–1928*), Kroměříž - Markrabství moravské (*v letech 1870–1928*), Olomouc - Markrabství moravské (*od roku 1850*), Uherské Hradiště - Markrabství moravské (*v letech 1867–1928*), Znojmo - Markrabství moravské (*v letech 1867–1928*), Opava - Vévodství slezské (*od roku 1850, 18. srpna 1924 přichází o politickou agendu*), Frýdek - Vévodství slezské (*v letech 1869–1928*), Bílsko - Vévodství slezské (*od roku 1869, po roce 1920 součást Polska*).

Statutárními městy od 1. prosince 1928 byli v zemi České Liberec a Praha a v zemi Moravské Brno, Olomouc a Opava.²³

²¹ **Statutární město** je město, jehož správa je organizována (*nebo může být organizována*) podle základní městské vyhlášky nebo zemského zákona, přičemž se oba typy těchto právních norem označují jako města.

²² BERAN, Ladislav, Josef: Odepřená integrace – systémová analýza sudetoněmecké politiky v Československé republice 1918 – 1938, Praha 2009, s. 165, ISBN 978-80-87377-02-4

²³ Údaje čerpány z internetu: http://cs.wikipedia.org/wiki/Statut%C3%A1rn%C3%AD_m%C4%B9sto#cite_note-Tesa.C5.99-2

Toto byl pouze velmi stručný přehled historie územní samosprávy před rokem 1918 a roky následující, kdy docházelo k formování podoby územní samosprávy v Českých zemích. V následující kapitole se již budu věnovat historii územní samosprávy v Karlovarském regionu od roku 1918 do roku 1948, její historii, vývoji a územnímu členění.

3. Historie územní samosprávy v Karlovarském regionu.

3.1. Územní samospráva v letech 1918 – 1938

V Karlovarském kraji, který byl značně osídlen Němci, po vzniku Československa v roce 1918, nastala velmi složitá politická situace. Většina německých obyvatel pohraničí nesouhlasila se začleněním těchto regionů do nového státu. Vyhlášení Československa v roce 1918 tak narazilo na odpor německých poslanců z Čech, kteří se tak 29. října 1918 sešli ve Vídni, prohlásili zde pohraniční území Československa, osídlená Němci a autonomní provincii Deutschböhmen,²⁴ jež deklarovala právo na sebeurčení zdejšího německého obyvatelstva. Karlovy Vary se po správní stránce dokonce chtěly trhnout od Československa. Dne 27. října 1918 byla v Karlových Varech založena Německá národní okresní rada a podle jejího výnosu z 30. října 1918 neměla nařízení československé vlády na území Karlových Varů platnost a lázeňské město bylo prohlášeno za součást provincie Deutschböhmen. Plány odtržení některých území, provincií ale narazily na odpor vítězných velmocí, které neměly v plánu posílení poraženého Německa a také na odpor československé politické reprezentace. Proto tento pokus o vytvoření sudetoněmeckých autonomních provincií neměl dlouhého trvání a zásahem československé armády a policie byl zlikvidován. Dne 12. prosince 1918 byla města Karlovarska obsazena oddíly československých vojáků a byla zrušena jak národní okresní rada, tak další protičeské formace. Vojsko v Karlových Varech setrvalo do května 1920 a v té době se již situace v Karlových Varech uklidnila.

Po celé období první republiky až do roku 1933 v komunálních volbách v Karlových Varech vítězila Deutsche Nationalpartei (DNP)²⁵, druzí byli sociální demokraté. Rovněž Deutsche nationalsozialistische Arbeiterpartei (DNSAP)²⁶ byla ve vedení města zastoupena.

²⁴ Kolektiv autorů BERAN Jiří, BURACHOVIČ Stanislav, KLSÁK Jiří, ŠEBESTA Pavel, VAICOVÁ Romana, Dějiny karlovarského kraje, Karlovy Vary 2004, s. 132, ISBN: 80-239-3477-5

²⁵ **Německá nacionální strana** nebo **Německá národní strana** byla politická strana na území prvorepublikového Československa, která reprezentovala část sudetoněmecké národnostní menšiny. Strana odmítala začlenění etnických Němců do Československa a požadovala pro německou menšinu právo na sebeurčení.

²⁶ **Německá národně socialistická strana dělnická** (německy **Deutsche nationalsozialistische Arbeiterpartei**, DNSAP) byla sudetoněmecká národně socialistická strana v Rakousko-Uhersku¹ a později v Československu,

7. února 1919 byla vydána novela obecního zákona, zákon č. 76/1919 Sb.), která v § 1 přejmenovala obecní představenstvo na obecní radu a obecní výbor na obecní zastupitelstvo. Na jejím základě se v Karlových Varech kolegium městských poslanců od července 1919 roku nazývalo *městské zastupitelstvo (Stadtvertretung)*. Počet poslanců zůstával 36, později po připojení Tuhnic 42.²⁷

Městské zastupitelstvo vytvořilo komise a výbory: *chudinský, zaměstnanecký, lázeňský, stavební, disciplinární, komisi pro obecní zaměstnance a zřizence, finanční komisi, zdravotní výbor, výbor pro jednací řád, živnostenský výbor, výbor pro koupele, tržní a jateční výbor, ekonomický výbor, kvalifikační výbor, právní výbor, sportovní výbor, divadelní a umělecký výbor, dopravní výbor, stavební výbor, výbor pro údržbu pramenů, správní výbor pro osvětlení, vodárnu a solivarnu, knihovni radu*. V tomto období byl na městském úřadě denně přítomen jeden její člen, aby přijímal stížnosti. Komise pak buď zprostita obviněného viny, nebo předala záležitost úřadu s policejní pravomocí – okresnímu hejtmanství, policii, starostovi aj. V letech 1909 – 1924 jsou doloženy *sjednocené výbory*. Dočasně je doložen *bytový výbor, smírčí výbor, nájemní úřad*. Propagandu lázní v zahraničí zajišťoval *výbor pro publicistiku*. V letech 1918 – 1919 pracovala *hospodářská rada*, v letech 1932 – 1938 byl zřízen *sociální výbor*. Komise byly obsazovány podle stranického klíče na základě výsledků voleb. Výjimkou byl smírčí výbor, do něhož byli voleni zástupci městských úřadů. Volby do tohoto výboru probíhaly obdobně jako obecní volby, sčítání hlasů se provádělo v přítomnosti voličů – městských zaměstnanců. V roce 1925 přešla na základě zákona č. 302 z 11. dubna 1920 do městské správy spořitelna, a proto byl zrušen spořitelní spolek a byl vytvořen *výbor pro správu spořitelny*, jehož předsedou se stal starosta.

Výkonnou moc i nadále představovala městská rada. V důsledku posílení obecního zastupitelstva o zástupce sociálně demokratické strany byli do městské rady zvoleni dva sociální demokraté, čímž počet radních vzrostl na deset. Každý radní byl referentem pro určitou agendu a podléhal mu některý z městských úřadů. Byla to čestná funkce, do vlastního chodu úřadu referent nezasahoval, měl však právo kdykoli vstoupit do úřadu a nahlédnout do jeho spisů,

úzece spolupracující s Hitlerovou NSDAP v Německu. Strana vznikla roku 1919 v návaznosti na Deutsche Arbeiterpartei (DAP), založenou 1904 v Praze. Strana neuznala začlenění Sudet do Československa, ani existenci československého státu. V parlamentních volbách v roce 1920 strana relativně uspěla v rámci koalice Německá volební pospolitost (**Deutsche Wahlgemeinschaft**), v níž se sdružila s Německou nacionální stranou.

²⁷ Údaje k územní samosprávě v Karlových Varech čerpány z MAŘÍK, Antonín, Archiv města Karlovy Vary, Archivní pomůcka č. 289, Karlovy Vary 2006, č. j. SOAP/030/-589/2006

eventuelně požadovat informace. Referenti, popř. přímo městská rada, dostávali hlášení o přijímání a propouštění zaměstnanců. Referenti také působili při sestavování rozpočtu svého rezortu a kontrolovali jej. Starosta kontroloval všechny referáty a jemu náleželo přidělování referátů. V letech 1918 – 1938 byli v Karlových Varech následující starostové: *JUDr. Josef Pfeifer* oznámil 14. ledna 1919 rezignaci na funkci starosty. Demisi odůvodnil zdravotním stavem, třebaže skutečným důvodem byla jeho spjatost s monarchií. 4. února byl starostou zvolen knihkupec *Hermann Jakob*, člen DNP. Jakob v úřadě setrval do roku 1933. V roce 1933 byl sice zvolen znovu, ale pro členství v zaniklé DNP nebyl vládou potvrzen. Nový starosta nebyl zvolen, nýbrž 2. ledna 1934 byl dosazen vrchní rada okresního úřadu ve výslužbě *Anton Schreitter-Schwarzenfeld*, který svůj úřad vykonával až do roku 1938.²⁸

Policejní úřad sídlil po válce na radnici v Mlýnské ulici. Vláda byla zákonem č. 76/1919 Sb. o obecním zřízení ze 7. února a zákonem č. 165/1920 Sb. z 16. března 1920, jimiž se vláda zmocňuje zřizovati státní policejní úřady (změna 306/1924 Sb. a 208/1931Sb.) oprávněna přebírat do své správy městskou policii²⁹. Protože Karlovy Vary nebyly považovány za spolehlivé území, (při sčítání lidu v roce 1910 žilo v Karlových Varech 100 % obyvatelstva německé národnosti a při sčítání lidu v roce 1921 to bylo ještě 97% obyvatelstva německé národnosti) mělo velký význam, zda se zde vláda mohla opřít o policii. Z toho důvodu bylo rozhodnuto, že dosavadní městskou policii bude řídit stát. Postátněna měla být policie nejen v Karlových Varech, ale též v dalších velkých městech s německým obyvatelstvem: v Chebu, Mostu, Duchcově, Litoměřicích, Ústí nad Labem, Brně, Opavě, Znojmě a dále měla být vytvořena policejní ředitelství v Liberci a Moravské Ostravě. Ke Karlovým Varům ovšem přiléhalo několik obcí, které s nimi tvořily jedno centrum. V dobrozdání hejtman zdůraznil, že pokud by k postátnění došlo, musely by být do policejního rajónu zahrnuty i tyto obce, jejichž připojení ke Karlovým Varům se v té době jevilo jako pravděpodobné. Otázka postátnění vyvolala velkou nevoli. Německá města podněcoval k odporu Verband der deutschen Selbst-

²⁸ Údaje k územní samosprávě v Karlových Varech čerpány z MAŘÍK, Antonín, Archiv města Karlovy Vary, Archivní pomůcka č. 289, Karlovy Vary 2006, č. j. SOAP/030/-589/2006

²⁹ <http://www.policie.cz/clanek/historie-policie-a-cetnictva.aspx?q=Y2hudW09Mw%3d%3d> - Nový samostatný Československý stát recipoval při svém vzniku i řídkou soustavou státních policejních úřadů. Šlo o dvě policejní ředitelství - v Praze a v Brně a dvě policejní komisařství - v Plzni a v Moravské Ostravě. Ke zřizování dalších byla zákonem č. 165/1920 Sb. z. a n. zmocněna vláda, jež je mohla řídit „kdekoliv toto sezná potřebu“. V § 2 zmíněného zákona bylo také vymezeno jejich poslání a úkoly „...pečovati o veřejnou bezpečnost osob a majetku, udržovati veřejný řád a vésti v patrnosti obyvatelstvo a cizince. Pokud nebyla při zřízení úřadům ustanovena užší působnost, převzaly obor působnosti obecní, pokud se týkalo policie bezpečnostní, mravnostní a čelední a dosavadní obor působnosti okresní správy politické ve věcech správy policejní.

stverwaltungskörper, sídlící v Teplicích. Vláda se však rozhodla jednat rychle. Příkaz o postátnění policie, které se mělo uskutečnit 1. května 1923, přišel 27. dubna. Do čela státní policie byl v Karlových Varech postaven policejní rada JUDr. Adolf Wotawa, jmenovaný ministerstvem vnitra, jeho zástupcem byl vrchní komisař Mleziva.³⁰ V Karlových Varech nebylo policejní ředitelství, jako např. v Praze, Plzni, Liberci a dalších velkých městech, nýbrž jen komisariát, ovšem Wotawa později pro svou osobu získal titul policejní ředitel. Komisariát zahrnoval Karlovy Vary, Rybáře, Drahovice a Tuhnice. Také přihlašovací agenda nyní náležela státu. V roce 1933 bylo rozhodnuto o stavbě nové budovy pro policejní komisařství. Policisté, kteří byli převzati státem, dostali lhůtu jednoho roku k tomu, aby se naučili česky.

Radnice se nacházela v budově č. p. 20 (Stadthaus) s přílehlou budovou č. p. 19 a 20 v Mlýnské (dnes Lázeňské) ulici č. 1, což byly bývalé Mlýnské lázně. V roce 1908 dala městská spořitelna, postavená v roce 1905, k dispozici městu svůj zasedací sál. V tomto sále zasedalo městské zastupitelstvo po celou dobu první republiky. Do bývalého hotelu Trautwein, který dostal název II. úřední budova, byla přestěhována jen část městských úřadů, především z budovy ve Vřídelské ulici, kterou městské úřady vyklidily, zatímco radnice v Mlýnské ulici zůstala v provozu. III. úřední budova se od roku 1927 nazývala bývalá radnice v Tuhnicích č. p. 1448, kde byla expozitura pro Tuhnice. Od roku 1931 se nazýval IV. městská úřední budova dům č. p. 891, Horní Schillerova 1 (dnes I. P. Pavlova), v níž sídlily městský archiv a knihovna. Za okupace se část úřadů přestěhovala do dosavadní rybářské radnice, která sídlila v budově rybářské spořitelny, postavené v roce 1930 – 1931.³¹

Součástí městské správy byly úřady:

A) Úřady sídlící v domě v Mlýnské ulici č. p. 19 a 20 (Stadthaus):

1. **Úřad starosty** – tvořil jej starosta a oba jeho zástupci.

2. **Městský sekretariát** - Kancelář řídil vrchní oficiál, ta se dále členila na kancelářská oddělení A – F podle spisového plánu. Oddělení vedl oficiál, který mohl mít pomocného úředníka. Dále tu pracovalo několik kancelářských pomocníků, kteří nebyli přiděleni ke konkrétnímu oddělení. Registraturu vedl kancelářský oficiál. Dalšími zaměstnanci byli úřední sluhové. Každé oddělení mělo přiděleno svého referenta.

³⁰ Údaje k územní samosprávě v Karlových Varech čerpány z MAŘÍK, Antonín, Archiv města Karlovy Vary, Archivní pomůcka č. 289, Karlovy Vary 2006, č. j. SOAP/030/-589/2006

³¹ Údaje k územní samosprávě v Karlových Varech čerpány z MAŘÍK, Antonín, Archiv města Karlovy Vary, Archivní pomůcka č. 289, Karlovy Vary 2006, č. j. SOAP/030/-589/2006

3. **Městská pokladna** – Pokladník získal titul ředitel pokladny, personál tvořili kontrolor, účetní, adjunkt, asistenti, pomocní úředníci, inspektor nad hlavní a depozitní pokladnou, revident účtů, sluhové. Kontrolor ověřoval správnost účtů, oficiál měl na starosti poplatky z vody, vína, piva, za psy, obchodní taxu a hřbitovní záležitosti. Jeden asistent byl určen pro daň z piva a vína, jiný pro vyúčtování lázeňské taxy, další pro záležitosti pasantů a jeden byl určen pro všeobecnou pomoc při účetnictví. Jeden kancelářský pomocník byl přidělen pokladně nemocnice cizích pacientů, druhý lázeňské taxy.

4. **Městská účtárna** - vedl vrchní účetní.

5. **Lázeňská správa** (Kuramt, Kurverwaltung) vznikla v roce 1908 vyčleněním z městské policie. Sídliila rovněž na radnici a řídil ji lázeňský sekretář. Když se v roce 1930 přestěhoval okresní úřad do nové budovy, uvolnila se jeho budova na Nové louce a po adaptaci byla do ní roku 1934 přestěhována správa lázní. Náplň činnosti Lázeňské správy byla tvořena například následující agendou:

a) Vyměřování lázeňské taxy, příjem žádostí o snížení lázeňské taxy, příjem a přešetřování stížností na výši taxy. V prostorách správy lázní sídlilo také oddělení městské pokladny, které přijímalo lázeňskou taxu, takže lázeňský host měl v jedné budově lázeňskou správu, která mu taxu vyměřila, i oddělení městské pokladny, jíž mohl ihned zaplatit.

b) Správa nemocnice pro cizí pacienty.

c) Obsluha u pramenů a každoroční dosazování "Brunnenmädchen" – dívek podávajících lázeňským hostům pohárky s vodou.

d) Personální záležitosti lázeňských zaměstnanců.

e) Oddělení propagandy, reklamy a styku s cizinou (od r. 1928).

6. **Stavební úřad** – Představený stavebního úřadu se nazýval stavební ředitel, dále zde byl stavební technik, stavební oficiál, osobní oddělení a čtyři odborná oddělení.³²

7. **Přihlašovací kancelář** tvořil kancelista a dva diurnisté. Později splynula s policejním úřadem.³³

B) Úřady sídlící v II. úřední budově č. p. 541, bývalém hotelu Trautwein:

³² Údaje k územní samosprávě v Karlových Varech čerpány z MAŘÍK, Antonín, Archiv města Karlovy Vary, Archivní pomůcka č. 289, Karlovy Vary 2006, č. j. SOAP/030/-589/2006

³³ Údaje k územní samosprávě v Karlových Varech čerpány z MAŘÍK, Antonín, Archiv města Karlovy Vary, Archivní pomůcka č. 289, Karlovy Vary 2006, č. j. SOAP/030/-589/2006

1. **Chudinský úřad** vznikl z bývalé chudinské lázeňské inspekce. Představeným byl jeden radní, jenž současně předsedal chudinské komisi. Chudinský úřad tvořil vedoucí kanceláře, jeden pomocný úředník a jeden sluha. Chudinská péče byla ústavní a mimoústavní. Chudým byly vypláceny příspěvky buď jednorázově, nebo pravidelně.

2. **Městský fyzikát** řídil městský fyzikus neboli první lékař. Ten také spravoval Ústav pro výzkum potravin. Podléhal mu druhý a třetí městský lékař a sanitární sluha. Lékaři podřízení městskému fyzikovi měli vyčleněné obvody – jeden tvořil pravý břeh Teplé a druhý levý břeh. Funkce prvního lékaře byla personálně spojena s funkcí primáře v městské nemocnici, druhý a třetí lékař byli zpravidla sekundárními lékaři v nemocnici.

3. **Správa lázeňských ústavů** - tvořil ji jeden vedoucí, jeden účetní, pět vedoucích jednotlivých lázeňských ústavů, jeden kancelářský úředník, jeden pokladní, dva pomocní úředníci a jeden sluha.

4. **Vodní úřad** spravoval ředitel, ale vlastní provoz vodárny řídil provozní vedoucí. Zaměstnancem vodárny byl dále rourmistr, jeho zástupce, strojmistr a filtrimistr.

5. **Plynárna** - řídil rovněž ředitel, dalšími úředníky byli plynmistr, první a druhý účetní, tři obchodní úředníci a dva pokladníci, popř. praktikant.

6. **Elektrárna** měla v čele také ředitele, dále zaměstnávala mistra, účetního, technického úředníka, obchodního úředníka a pokladníka.

C) III. úřední budova byla, jak už bylo řečeno, v domě č. p. 1448 v Tuhnicích a byla v ní umístěna expozitura pro Tuhnice.

D) Ostatní městské úřady:

1. V roce 1911 byl vytvořen **Úřad pro prameny** (Quellenamt). Nacházel se na Zámeckém náměstí v domě č. p. 500. V čele stál vrchní inženýr, později ředitel, dále jej tvořili dva techničtí úředníci, jeden technický pomocný úředník a sluha. Hlavním úkolem tohoto úřadu bylo zajištění ochrany pramenů.

2. **Lesní úřad** řídil lesmistr (Forstmeister) s titulem vrchní lesní rada, pro službu v revírech byli určeni tři fořti (Förster) a čtyři hajní (Höger). Fořti byli zařazeni do kategorie úředníků, hajní do kategorie podúředníků. Dále zde byl sluha. Úřad zpočátku sídlil v III. budově ve Vřídelní ulici, po první světové válce se lesní úřad přemístil do první mateřské školky v ulici Na vyhlídce, později do budovy archivu a knihovny.

3. **Solivarna** byla v domě č. p. 272. Vedoucím byl ředitel, dále solivarna zaměstnávala inženýra-chemika, sudmistra, strojmistra, úředníky a vrchního baliče.

4. **Tržní úřad a správa jatek** – úřad sídlil v městské tržnici a spravoval jej ředitel, jímž byl městský zvěrolékař a který měl na starosti veškerou kontrolu potravin, veterinářství a jatek. Játka byla uváděna jako součást tržního úřadu a kontroloval je jeden zvěrolékař. Nad trhem dozírali dva komisaři, z nichž jeden měl rovněž vzdělání zvěrolékaře, a ti kontrolovali potraviny, prováděli potravinovou a živnostenskou policii, vyúčtovali peníze za místo na tržišti. Kancelářskou agendu vedl kancelářský pomocník. Komisařům byli podřízeni tři tržní dozorcí.

5. **Městská hřbitovní správa** sídlila ve Hřbitovní ulici. V čele stál správce a jeho pomocník.

6. **Správa městských zahrad** sídlila v ulici Na vyhlídce č. p. 1159 a tvořil ji inspektor a devět pomocníků.

7. **Městský archiv** - k městským úřadům dále patřil *městský archiv, městská knihovna a městské muzeum*. Archiv byl umístěn v tzv. IV. úřední budově v gymnáziu, od roku 1931 společně s knihovnou v domě č. p. 891 v Horní Schillerově ulici.

Území města tvořily pouze vlastní Karlovy Vary. I když okolní obce měly o sloučení velký zájem a prosazovaly ho, Karlovy Vary sloučení odmítaly. 24. Června 1926 se ale městská rada městská rada sama usnesla zahájit jednání o sloučení s Tuhnicemi. Karlovy vary potřebovaly nové stavební pozemky pro své projekty. 24. července návrh projednal tuhnický obecní úřad a souhlasil. Výnosem ministerstva vnitra z 20. února 1928 bylo stanoveno, že nová obec ponese po sloučení název Karlovy Vary, německy Karlsbad.³⁴

Meziválečné dvacetiletí bylo na Karlovarsku ve znamení stupňujících se národnostních třenic, které byly uměle živeny hlavně německým nacionalistickým hnutím. Poté, co ale došlo ke zlepšení životních podmínek, uklidnila se i situace v pohraničí a zlepšení česko - německých vztahů. Pak ale přišla v roce 1929 hospodářská krize a situace se opět začala vyhrocovat. Velká část průmyslu, jenž byl v německém pohraničí Čech, se začala hroutit, nezaměstnanost prudce stoupala a byla větší, než ve vnitrozemí a zhoršovaly se životní podmínky obyvatelstva. Tato situace byla živnou půdou pro sílící aktivitu fašistického hnutí. Od doby, kdy v Německu převzal moc Adolf Hitler, docházelo na Karlovarsku k prudkým střetům mezi příznivci a odpůrci hitlerovského národního socialismu.

³⁴ Údaje k územní samosprávě v Karlových Varech čerpány z MAŘÍK, Antonín, Archiv města Karlovy Vary, Archivní pomůcka č. 289, Karlovy Vary 2006, č. j. SOAP/030/-589/2006

30. dubna 1935 byla v Československu založena Sudetoněmecká strana (Sudetendeutsche Partei, zkratka SdP),³⁵ která zpočátku působila loajálně vůči Československu. Posléze však pod cíleným vlivem nacionalistického Německa proklamovala autonomii Sudet a stala se tak nástrojem rozbití republiky.³⁶ 29. září 1938 byla podepsána Mnichovská dohoda, která byla německým obyvatelstvem Karlovarska s radostí přijata a vnímali ji jako osvobození od národnostního útlaku ze strany Československa. Na základě Mnichovské dohody bylo Karlovarsko v říjnu 1938 obsazeno německým vojskem a připojeno k tzv. třetí říši.

3.2. Územní samospráva v letech 1938 – 1945 – Sudetská župa

3.2.1. Sudetská župa

Dne 1. října 1938 vstoupila německá vojska na naše území a s nimi přicházely do odtrženého pohraničí i operační oddíly. V určených místech zřídily svoje velitelství a odtud se rozjížděly menší části oddílů do dalších obcí, zpravidla sídel bývalých okresních úřadů. Jejich štáby (detachementy) se dělily do tří oddělení. 1) správní, 2) vnitropolitické záležitosti a 3) kontrašpionáž (Spionage Abwehr)³⁷ Kromě zatýkání se oddíly snažily zabavit v pohraničí zejména písemný materiál bezpečnostních složek. Obdobný zájem měli nacisté i o registry okresních úřadů. Počáteční činnost příslušníků operačních oddílů by nebyla možná bez vydatné pomoci henleinovců. Téměř nikdo z nich neovládal český jazyk, ale také neměli znalosti o teritoriu, ve kterém začali působit. Proto s nimi od počátku spolupracovali sudetští Němci. Na základě Himmlerova rozhodnutí mohli být přijímáni nebo převzati do pomocné policie pro oblast Sudet všichni spolehliví sudetští Němci, kteří sloužili u policie nebo četnictva, příslušníci pořádkové služby Sudetoněmecké strany „ordneři“ a příslušníci „freikorpsu“³⁸. Právní základ pro to vytvořil zvláštní rozkaz č. 6 z 1. října 1938, který po předchozím Himmlerově rozkazu vydal šéf pořádkové policie K. Daluege.³⁹ Henleinovci se stali důležitými pomocníky operačních jednotek. Rozsah zatýkání, i přes skutečnost, že značná část ohrožených uprch-

³⁵ **Sudetoněmecká strana** (německy: *Sudetendeutsche Partei, SdP*, neformálně označovaná jako henleinovci) byla politická strana za První republiky, založená 1. října 1933 Konrádem Henleinem, původně pod názvem *Sudetendeutsche Heimatfront* (česky: *Sudetoněmecká vlastenecká fronta*).

³⁶ Kolektiv autorů BERAN Jiří, BURACHOVIČ Stanislav, KLSÁK Jiří, ŠEBESTA Pavel, VAICOVÁ Romana, *Dějiny karlovarského kraje*, Karlovy Vary 2004, s. 141, ISBN: 80-239-3477-5

³⁷ SOA Plzeň, Fond Vládní prezident K. Vary, Organizační plán gestapa v K. Varech, příloha č. j. II/202/38 ze 14. 10. 1938, č. k. 1a)

³⁸ Jako **Freikorps** (*svobodné sbory*) byly původně označovány dobrovolnické armády, ve 20. století se tak nazývaly pravicové polovojenské organizace v Německu

³⁹ **Kurt Max Franz Daluege** 15. 9. 1897 – 23. 10. 1946, SS-Oberstgruppenführer a šéf pořádkové policie v Hitlerové Velkoněmecké říši, zastupující říšský protektor v Čechách a na Moravě v letech 1942 – 1943.

la na české území, byl velký. Jen v oblasti operačního oddílu 7 Karlovy vary došlo 3. října 1938, kdy město vyklidilo české vojsko, do 5. listopadu 1938 k zatčení 1.157 osob.⁴⁰

Je zajímavé povšimnout si důvodů k zatčení. V seznamu zatčených operačním oddílem Karlovy Vary ve dnech 16. – 17. října 1938 je jako zdůvodnění uvedeno:

Stark Alois – zedník byl obviněn z toho, že ve svém bytě hlasitě zpíval komunistickou internacionálu; Mentol Viktor – úředník sympatizoval s nelegální komunistickou stranou Německa a to se sám přiznal, že uprchl z Prahy do pohraničí.⁴¹

Tyto důvody nacistům postačily, aby oběť byla poslána do koncentračního tábora, aniž postižené kdokoli nějak složitě vyslýchal, nebo usvědčoval. Původní připravené zatýkácí seznamy nevymezily dostatečně rozsah zatýkání, ale při realizaci „očišťovací akce“ se staly pouhým dílčím podkladem. Zatýkání mělo ve skutečnosti daleko širší rozsah. Bylo to ovlivněno především henleinovci, kteří oslavovali svoje vítězství i formou vyřizování si účtů s protivníky. Teror dosahoval stále většího rozsahu a měnil se v nekontrolovatelné řádění. Svědčí o tom i samotné stížnosti gestapa. Například již 20. října 1938 se šéf karlovarského komanda obrátil na pověřence říšského komisaře pro sudetské území s požadavkem, aby zabránil samostatným nekontrolovaným akcím, jež prováděli svévolně příslušníci SdP a narušovali tím práci gestapa.⁴² Právě tato skutečnost donutila nově jmenovaného říšského komisaře pro sudetské území již 6. listopadu 1938 k vydání nařízení, že zatýkat z politicko-policejních důvodů osoby a zabavovat jejich majetek smí výhradně gestapo a žádné jiné úřady ani úřadovny NSDAP nebo SdP.

Po vojenském obsazení bylo odtržené pohraničí postupně začleňováno do Hitlerovy říše i správně. Výnos vůdce a říšského kancléře o správě sudetoněmeckých území z 1. října 1938 stanovil, že zavádí v platnost německé právo. Jemu podléhali šéfové civilní správy působící v rámci vyšších vojenských velitelství až do konce období vojenské správy, tj. do 20. října 1938. Základem pro organizaci gestapa v této oblasti se stal výnos H. Himmlera z 16. října 1938, kterým došlo ke zřízení řídicí úřadovny gestapa a dvou úřadoven v Karlových Varech a Opavě. Jejich územní působnost odpovídala teritoriím spravovaným pověřenci říšského komisaře pro sudetoněmecká území, jmenovaným 18. října 1938, se sídlem v Ústí nad Labem, Opavě a Karlových Varech. Od 7. listopadu 1938 nesly známější označení úřady vládního

⁴⁰ SOA Plzeň, fond Vládní president K. Vary – Hlášení Einsatzkomanda K. Vary z října a listopadu 1938, č. k. 1a

⁴¹ SOA Plzeň, fond Vládní president K. Vary – seznam zatčených z 16. -17. října 1938, č. k. 1a

⁴² SOA Plzeň, fond Vládní president, K. Vary – dopis ze č. 752/38 z 20. 10. 1938, č. k. 1a

presidenta. V Karlových Varech byl úřad vládního presidenta v hotelu Imperiál. Liberecká úřadovna gestapa dohlížela na činnost úřadoven v Karlových Varech a Opavě, přičemž všechny řídil přímo Úřad tajné policie v Berlíně a jemu nadřizený Hendrichův Hlavní úřad bezpečnostní policie. Na základě Himmlerova rozkazu zřizovali vedoucí úřadoven gestapa v Liberci, Karlových Varech a Opavě síť podřízených služeben (Dienstelle). Šéf Karlovarské úřadovny SS-Sturmbannführer vládní rada Heinz Stossberg měl služebny v Mariánských Lázních, Chebu, Chomutově, Mostě a hraniční komisariáty ve Stříbře a Žatci.⁴³ Liberecký vládní rada Kerner zformoval služebny v Ústí nad Labem, Teplicích – Šanově a Varnsdorfu a další, které nesly od 20. října 1938 název pohraniční komisariáty v České Lípě, Jablonci, Litoměřicích a Trutnově. Konečně šéf opavského gestapa rozhodl o vytvoření služeben v Šumperku, Jeseníku a hraničních komisariátů v Novém Jícině, Štemberku a Lanškrouně. Takto vypadala organizace gestapa od druhé poloviny října 1938 do dubna 1939, kdy na základě zákona o výstavbě správy v Sudetské župě došlo k některým změnám. Například služebny v Mostě a Chomutově přešly do obvodu řídicí úřadovny v Liberci. Jihočeská a jihomoravská odtržená území nacisté začlenili do sousedních žup německé říše.

3.2.2. Říšská sudetská župa – státní správa

Podle mnichovské smlouvy ze dne 29. září 1938 okupovali nacisté naše pohraničí ve dnech 1. – 10. října 1938. Podle výnosu ze dne 1. října 1938⁴⁴ byl v čelo správy Sudet postaven Konrád Henlajn, jako říšský komisař pro sudetoněmecká území. Byl podřízen Hitlerovi a spravoval všechna území státní správy. Sídlem jeho úřadu se stal Liberec. Tento stav byl pozměněn říšským zákonem ze dne 25. března 1939⁴⁵, podle kterého vznikla tzv. říšská župa sudetská (Reichsgau Sudetenland), v níž sídlilo celkem 53 tzv. venkovských a 5 tzv. městských okresů. Zákon o zřízení sudetské župy měl být zkušebním pokusem pro úpravu správního řádu i v ostatních zemích „Altreichu“. Hlavní zásadou tohoto pokusu bylo sjednocení správy v jednotlivých správních instancích. Zabýval se především správními úřady: říšským místodržitelstvím v Liberci, úřady vládních presidentů, které byly zřízeny v Opavě, Karlových Varech a v Liberci a úřady zemských radů, pokud jejich úkoly nespádaly do pravomoci zvláštní správy. Území odtržená od Čech byla pochopitelně prohlášena za území Říše. Žup-

⁴³ SOA Plzeň, fond Vládní president K. Vary – Výstavba gestapa úřadovna Karlovy Vary, č. j. I A575/38 z 21. 11. 1938, č. k. 1a

⁴⁴ SOA Plzeň – Rgbl. 1938, I. Str. 1331, In: SOA Plzeň, fond Landrat, č. k. 1

⁴⁵ SOA Plzeň – Rgbl I. Str. 745, In: SOA Plzeň, fond Landrat, č. k. 1

ním vedoucím NSDAP a říšským místodržícím se stal Konrád Henlain, který byl neomezeným pánem nad tímto územím a zejména nad osudy zdejšího obyvatelstva. Místodržící byl oprávněn v rámci platných zákonů a nařízení vydávat příkazy všem veřejným institucím ve svém obvodu.

Úřad vládních presidentů byl meziinstančním zařízením mezi úřadem říšského místodržitelství a nižšími instancemi. Zákon o zřízení Sudetské župy vstoupil v platnost dne 1. 5. 1939. Říšské místodržitelství bylo považováno též za vrchol samosprávných institucí župy a říšský místodržící za jeho nejvyššího představitele. Úřady vládních presidentů byly v Sudetské župě zřízeny především pro velký obvod působnosti (cca 3 mil. obyvatel), který znemožňoval řídit správní záležitosti z jednoho správního střediska v Liberci. Byly proto zřízeny úřady vládních presidentů v Karlových Varech (původně ustanoven v Chebu, ale ve skutečnosti fungoval v Karlových Varech), Opavě a v Liberci. Tyto byly v Sudetské župě podřízeny říšskému místodržitelství. Veškerý písemný styk s ministerstvy se proto u úřadů vládních presidentů prováděl prostřednictvím říšského místodržitelství. Výjimečně a v naléhavých případech směl mít úřad vládního presidenta kontakt s ministerstvy, jestliže věc nesnesla odkladu, ale pak musel dodatečně uvědomit říšského místodržícího.

Mezi úkoly vládního presidenta patřil dohled nad policií, dohled nad úřady zemských radů, na spořitelny, záležitosti obvodní, státní občanství, v hospodářských záležitostech byl živnostensko-policejním dohlédacím úřadem. Dále prováděl dohled nad cenami, byl úřadem pro „odžidovštění“, úřadem pro ochranu pracovního práva. Příslušel mu dohled nad záležitostmi lidových, středních a odborných škol a škol pro povolání. Všechny tyto funkce pochopitelně vykonával v souladu s politikou Říše a pro její prospěch.

Celá župa byla rozdělena na městské a venkovské správní okresy – Stadtkreis a Landkreis. Venkovské okresy byly korporace jak samosprávné, tak státoprávní, zatím co městské okresy byly pouze samosprávnými institucemi. V čele venkovského okresu byl postaven zemský rada – Landrát – v čelo městského okresu byl postaven purkmistr s úředním názvem Oberbürgermeister. Okresní zastupitelské orgány a okresní výbory byly zrušeny a jejich úkoly byly přeneseny na úřady městských rad. Úřad zemského rady tak byl jediným představitelem státní správy a samosprávy v okresech. Němcům se tak podařilo postupně zlikvidovat i poslední zbytky demokratických orgánů.

Zvláštními úřady v nejnižší instanci byly:

- 1) Říšský stavební úřad
- 2) Úřad pro vodohospodářství

- 3) Úřad silničních staveb
- 4) Úřad pro osvětlu
- 5) Katastrální úřad
- 6) Lesní úřad
- 7) Horní úřad
- 8) Úřad živnostenského dohledu
- 9) Finanční úřad
- 10) Hlavní celní úřad
- 11) Pracovní úřad
- 12) Pošta
- 13) Železnice
- 14) Justice

Úřední lékař a školní rada byli včleněni do úřadu zemského rady. Název pak zněl Landrát-Kreischulamt. Zvěrolékař používal označení Landrat-Weterināramt.

Městský okres (Stadtkreis) nebyl státoprávním okresem, nýbrž byl okresem samosprávným, který kromě svých samosprávných záležitostí vyřizoval též státní úkoly jako přenesenou agendu. Jako státní přenesenou agendu např. řídil policejní správu a to jen v případech, že za tímto účelem nebyla zřízena jiná instituce. Oberbürgermeister též prováděl dohled nad Standesamty a tvořil hospodářský a vyřizovací úřad.

Toto je skutečně jen stručný náčrt správního členění říšské župy sudetské a ukazuje nám, jak do nenávratna zmizela demokracie svými obecními a městskými zastupitelstvy a jak byla nahrazena vůdcovským principem, takže správu měst a obcí vedli jmenovaní starostové na svoji výlučnou odpovědnost, neustále kontrolování, manipulování a korigování stranickými zmocněnci.⁴⁶

3.2.3. Říšská sudetská župa – Karlovy Vary

V obvodu úřadu vládního presidenta v Karlových Varech byly zřízeny pouze dva městské okresy a to v Chebu a v Karlových Varech. Úřad vládního presidenta byl původně ustanoven v Chebu, avšak ve skutečnosti fungoval od počátku do konce své činnosti v Karlových Varech. Karlovy Vary měly v říšské župě Sudetské skutečně výsadní postavení, což dokládá právě ta skutečnost, že představovaly jedno ze tří měst, kde sídlil úřad vládního presidenta,

⁴⁶ Tzv. zmocněnec NSDAP, který neustále a přísně kontroloval, zda mezi NSDAP a obecní správou existuje soulad.

který bychom snad mohli označit za jakýsi krajský úřad, bezprostředně nadřízený landrátům, tedy venkovským okresům. Karlovy Vary se tak staly krajským městem a řídily celkem 18 okresů od Horšovského Týna přes Cheb až do Žatce. Šlo o následující okresy: Horšovský Týn, Stříbro, Tachov, Mariánské Lázně, Teplá, Aš, Cheb, Kraslice, Sokolov, Loket, Nejdek, Jáchymov, Karlovy Vary, Žlutice, Podbořany, Kadaň, Vejprty a Žatec. Karlovy Vary se tak staly vedle světově proslulého lázeňského města též správním centrem celých západních Sudet. Pouze pro zajímavost dokládám podobu úřadu městských rad v obvodu úřadu Vládního presidenta v Karlových Varech z 24. dubna 1939. Z uvedeného dokumentu vyplývá, že Oberbürgermeister městského okresu Karlovy Vary byl zubní technik, Arthur Kraus.⁴⁷ Tento městský okres zahrnoval dále obce Stará Role a Ostrov.

Obvod venkovského správního okresu Karlovy Vary měl podle sčítání lidu ze dne 17. 5. 1939 celkem 34.068 obyvatel a zahrnoval následující obce:⁴⁸

Tabulka č. I

Obvod venkovského správního okresu Karlovy Vary

Sčítání lidu dne 17. 5. 1939

Název obce	Německý název	Počet obyvatel
Stará Ves	Altdorf	161
Stará Role	Altrohlaue	7 078
Dalovice	Dalwitz	2 274
Stanovice	Donawitz	952
Odeř	Edersgrün	167
Stráň	Elm	173
Andělská Hora	Enhelhaus	732
Háje	Funkenstein	255
Kfely	Gfell	246
Hájek	Grasengrün	543
Bor	Haid	487
Vysoká	Hohendorf	510
Jenišov	Janessen	2 489
Bystřice	Langgrün	193
Lipoltov	Lappensdorf	205
Lesov	Lessau	801
Hroznětín	Lichtenstadt	1 924
Mlýnská	Mühdorf	105

⁴⁷ SOA Plzeň, fond Landrat, č. j. I-J-7-1494/39, č. k. 3

⁴⁸ SOA Plzeň, fond landrát, Inventář fondu č. k. 1

Nová Víska	Neudörfel	164
Otovice	Ottowitz	1 445
Petrov	Petersdorf	251
Pulovice	Pullowitz	152
Počerny	Putschirn	642
Rydkéřov	Rittersgrün	179
Radošov	Rodisdorf	990
Ruprechtov	Ruppelsgrün	140
Sedlečko	Satteles	229
Ostrov	Schlackenwerth	2 847
Pila	Schneidnmühl	817
Všeborovice	Schobrowitz	759
Šemnice	Schömnitz	589
Mezirolí	Sittmesgrün	519
Sadov	Sodau	989
Nivy	Spittengrün	165
Děpoltovice	Tüppelsgrün	705
Dolní Lomnice	Unterlomitz	426
Velichov	Welchau	681
Sedlec	Zettlitz	1 768
Svatobor	Zvetbau	316
Celkem		34 068

Tzv. osvobozené Sudety neměly klidný život, jak si mnozí ze zdejších obyvatel německé národnosti představovali. Muži byli podrobováni vojenské povinnosti a prodlužováním války rok od roku, byl život zdejších obyvatel svízelnější. Potravinové lístky, příděly a nedostatek pracovních sil byl vyvažován přísunem válečných zajatců. Zvyšovala se celková nespokojenost obyvatelstva. V Karlových Varech byla v roce 1942 najednou zcela jiná nálada, než tomu bylo v roce 1938. Ve městě byl nalezen leták s těmito slovy: „Jidáš Henlain nás zaprodal krvežiznivému Hitlerovi a Göringovi. Naši lidé musí krváčet a my doma hladovíme. Německý lid skončí s touto nacistickou vládou“. ⁴⁹ Do Karlových Varů byli též převáženi ranění z fronty. Těsně před koncem války bylo ve zdejších lazaretech 18 000 německých vojáků.

Bohužel archivních materiálů z archivu Vládního presidenta Karlovy Vary a z archivního fondu Landrát se mnoho nezachovalo. Některé materiály byly zničeny časem, ale většina materiálů byla zničena na sklonku války samotnými Němci, nebo byla odvezena do

⁴⁹ SEDLÁK, N.: Boj proti fašismu na Karlovarsku v době okupace, s. 5

Německa. Nezachovaly se skoro žádné dokumenty, které by se týkaly židovské otázky. Vezme-li v úvahu německou preciznost a byrokracii, měli nacisté na konci války co dělat, aby se těchto kompromitujících materiálů zbavili.

3.3. *Územní samospráva v letech 1945 – 1948*

Rok 1945 přinesl návrat ke stavu z roku 1938. Novým prvkem se staly národní výbory (zemské, okresní, místní), které nahradily dosavadní zemské, okresní a krajské úřady. Prvním závazným právním dokumentem v této věci byl ústavní dekret prezidenta republiky o národních výborech a Prozatímním národním shromáždění č. 18/1944 Úř. Věst. Čsl. Zde byly definovány jako „prozatímní orgány“ veřejné správy ve všech oborech. V Košickém vládním programu⁵⁰ se již ale o národních výborech jako o prozatímních orgánech nehovoří⁵¹

V souladu s uvedeným dekretem prezidenta republiky bylo v květnu 1945 vydáno vládní nařízení č. 4/1945 Sb. o volbě a pravomoci národních výborů.⁵² Podle § 2 vládního nařízení o volbě a pravomoci národních výborů ve znění vyhlášky č. 45/1945 Sb. spravují Místní národní výbory v obvodu své působnosti všechny veřejné záležitosti, pokud nejsou spravovány jiným veřejným orgánem.⁵³ Národní výbory, které byly vytvářeny na osvobozeném území, měly být obnoveny jako orgány zastupitelské a orgány veřejné správy na základě československých volebních řádů. Měly vykonávat všechny úkoly veřejné správy, pokud nebyly výslovně svěřeny jiným institucím. Národní výbory, které byly ke konci války často nazývány jako Revoluční národní výbory, vznikaly většinou neformálně aklamací⁵⁴ na shromážděních občanů. Dnem zřízení národních výborů zanikly všechny dosavadní obecní, okresní a zemské orgány. Nadále však existovaly obce, okresy a země jako samosprávné korporace. Národní výbory představovaly v tomto smyslu jak orgány těchto územních korporací zastupující určitý samosprávný svaz, tak i orgány státní správy. Územní organizaci správy upravoval dekret prezidenta republiky z 27. října 1945 č. 121/Sb., který s určitými změnami (zejména u okresů

⁵⁰ Jako **Košický vládní program** je označován programový dokument, který po příchodu na československé území schválila tehdejší vláda 5. dubna 1945 na zasedání v Košicích. Dokument určoval zásady budoucí politiky a byl označován za "program národní a demokratické revoluce".

⁵¹ HLEDÍKOVÁ Zdeňka, JANÁK Jan, DOBEŠ Jan, Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost. Praha 2007: NLN s.r.o., s. 443, ISBN 978-80-7106-906-5

⁵² Vládní nařízení ze dne 5. května 1945 č. 4 Sb. ve znění vládního nařízení č. 44 Sb. o volbě a pravomoci NV: § 1 odst. 1) na osvobozeném území Československé republiky buď též vytvořeny a pokud možno v co nejkratší době po vytvoření volbami podle zásad československých volebních řádů a podle zvláštního vládního nařízení obnoveny místní, okresní a zemské národní výbory jakožto orgány zastupitelské a orgány veřejné správy ve všech jejích oborech.

⁵³ FUSEK, J; Příručky pro NV, Praha 1947, Min. vnitra II. odbor, s. 7, in: SOKA, knihovna 6473

⁵⁴ Veřejné hlasování

sousedících se statutárními městy) obnovoval územní vymezení zemí a správních okresů podle stavu k 29. září 1938 a odstraňoval přesuny vynucené důsledky mnichovské dohody.⁵⁵

Poválečný režim neobnovil samosprávný systém, který měl v českých zemích takřka stoletou tradici. Dosavadní dvoukolejnost veřejné správy tak, jak je již uvedeno, nahradil orgány státní správy – Místními národními výbory, okresními národními výbory a Zemskými národními výbory. Tato postupná likvidace územní samosprávy byla zdůvodňována jakýmsi zprůhledněním veřejné správy. Ale byla to jistě pouze jistá záminka, aby bylo možno kontrolovat veškeré dění v poválečném Československu a počátek nastolení totalitního režimu, jelikož čím je totiž větší podíl občanů na správě věcí, tím můžeme hovořit o větší svobodě občanů. Jak je uvedeno v úvodu této práce, „základem svobodného státu, je svobodná obec“ a obec ve vlastním smyslu tvoří její obyvatelstvo, neboť bez něho není obec. „Obec je pospolitým svazkem svého obyvatelstva“.⁵⁶

V dubnu 1945 se i na Karlovarsku blížily válečné události ke svému konci. Ve městě se začaly formovat dvě skupiny Čechů, kdy jedna se skládala z lidí, kteří byli totálně nasazeni a druhá ze starousedlíků. Tyto dvě skupiny se spojily a dne 5. května 1945, ve večerních hodinách se v sídle krajského vedení nacistické strany v Zahradní ulici 29 (tehdejší Humboldtstrasse) setkaly s krajským vedoucím NSDAP Paulem Tschörnerem.⁵⁷, aby domluvily předání správy města do českých rukou. Dne 6. května byl v Karlových Varech ustaven Český revoluční národní výbor, který o 2 dny později bezkonfliktně převzal za asistence americké armády správu města. Rudá armáda vstoupila do Karlových Varů 11. května 1945.

Příjezdem Rudé armády do Karlových Varů dne 11. května 1945, skončilo velmi zvláštní šestileté období karlovarských dějin. Ale nejen to, zanikly tu vlastně i několikasetleté dějiny Karlovarských Němců, kteří v lázeňském městě žili z generace na generaci a vtiskli mu jeho jedinečný a neopakovatelný ráz. Zanedlouho budou dekretem presidenta republiky zbaveni státního občanství, bude jim zkonfiskován majetek a během dvou let odsunů po nich v Karlových Varech nezbude ani památky. Jen oprýskané fasády budov později odhalí, kdo z nich kde bydlel a jakou provozoval živnost.⁵⁸

⁵⁵ HLEDÍKOVÁ Zdeňka, JANÁK Jan, DOBEŠ Jan, Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost. Praha 2007: NLN s.r.o., s. 444, ISBN 978-80-7106-906-5

⁵⁶ FLÖGEL, Jaroslav, JUDr.: obecní zřízení v Čechách, na Moravě a ve Slezsku a místní národní výbory, Praha 1948, s. 56, SOKA č. 10701

⁵⁷ SLABOTINSKÝ Radek, pod českou správou v nové republice, Karlovy Vary v prvním poválečném roce (květen 1945 – červenec 1946), Karlovy Vary 2005, s. 11, ISBN 80-239-4843-1

⁵⁸ AUGUSTIN, Milan, Konec 2. světové války v Karlových Varech, Pokus o rekonstrukci, Karlovy Vary 1995, Vydal úřad města Karlovy Vary ve spolupráci se Státním okresním archivem v Karlových Varech, s. 24

Dne 13. května 1945 se v Karlových Varech konala I. ustavující schůze Českého národního výboru, která byla veřejná a konala se v budově Lázní III. Zde byl aklamací jednomyslně schválen 12 členný Český národní výbor, ve složení: Jindřich Šípek – předseda, Dobroslav Krejza – I. Místopředseda, Cyril Kačena – II. Místopředseda, Vilém Donth – III. místopředseda, Jindřich Houkal – jednatel, Alois Kačena, Leo Vlasák, Miroslav Kytýř, František Otáhal, František Brodníček, Otakar Vrabec – členové a Stanislav Segmüller byl zvolen komisařem pro politickou a státní správu.⁵⁹ Později ze zdravotních důvodů odstupuje Jindřich Šípek a předsedou ČNV v Karlových Varech se stává Stanislav Segmüller (KSČ).

Dne 15. června 1945 se konala ustavující schůze Místní správní komise Karlovy Vary a předsedou komise se stal Dr. Milan Mixa a dalšími členy byli Josef Alda, František Chocholatý, Alois Kačena a Dr. Bedřich Moskal.⁶⁰

Místní správní komise se skládala z následujících komisí:

- 1) Bezpečnostní
- 2) Zásobovací – Josef Alda
- 3) Sociální a zdravotní – Dr. Milan Mixa
- 4) Hospodářská – Josef Alda
- 5) Kulturní – František Chocholatý
- 6) Finanční – Alois Kačena
- 7) Stavební – František Chocholatý
- 8) Osidlovací a repatriační – Dr. Bedřich Moskal
- 9) Lázeňská – František Chocholatý
- 10) Bytová – Dr. Bedřich Moskal

Členy Městské správní komise do jejich funkcí nominovali jednotlivé politické strany. V Karlových Varech to v té době byla Komunistická strana Československa, Československá strana lidová, Československá strana národně socialistická a Československá sociální demokracie.

Od poloviny května 1945 začalo v Karlových Varech působit policejní komisařství, dne 12. července 1945 se v Karlových Varech objevuje první skupina pohotovostního pluku Sboru národní bezpečnosti, vzniká zde Ředitelství národní bezpečnosti a podřízené útvary Okresní velitelství Sboru národní bezpečnosti a Velitelství stanice Sboru národní bezpečnosti Kar-

⁵⁹ SOkA Karlovy Vary, fond Městský národní výbor Karlovy vary 1945 – 1949 , i.č. 89, kart. I.

⁶⁰ SOkA Karlovy Vary, fond Měst. NV Karlovy Vary 1945 – 1949, inv. I., i. č. 92, karton 2, Složení MSK – zápis z ustavující schůze MSK Karlovy vary dne 15. 6. 1945, č. j. 268

lovy Vary. Do města přichází kriminální služba a služebnu zde zakládá rovněž státní bezpečnost. Jelikož z důvodu takové roztříštěnosti bezpečnostních složek pak bylo nutno tyto služby sjednotit do jedné a vzniká Sbor národní bezpečnosti.⁶¹

Karlovy Vary, potažmo Místní správní komise se od počátku potýkaly nejen s problémy, které pramenily z neutěšené situace ve městě, ale i s kritikou jak politických stran, státních úřadů, organizací tak samotných obyvatel města. Např. dne 29. března 1946 vyšel v novinách JEDNOTA – list pracujících hraničářů článek, který kritizoval centralizaci úřadů Karlovarského kraje a jejich práci: „*Předložíme li si otázku, zda Karlovy Vary mají být pro příště především lázněmi, nebo městem a předloží li si ji hlavně Ti, kteří dnes určují příští strukturu Karlových Varů, nebude jistě docházeti k tak častým nesrovnalostem, které se nyní vyskytují. Je totiž jasné, že Karlovy Vary bez svých léčebných pramenů by nebyly ničím. Proto musí Karlovy Vary zůstatí především lázeňským střediskem a teprve v druhé řadě úřednickým městem. Při tom se dává často přednost úřadům, které mají za úkol vykonávat jen dočasné úkoly. Úřady zabírají nejlepší domy v lázeňských čtvrtích; bude v zájmu rozvoje města, aby úřady přesídlily na jiná místa, což bude také v rámci decentralizačního programu naší vlády. Proč úřady nerozdělit rovnoměrně mezi Cheb, Falknov a Karlovy Vary? Komu tato okolnost není ještě známa, poškozují vývoj a rozvoj města a bere republice jedno z nejpřitažlivějších turistických středisek*“.⁶²

Koncem listopadu 1945 proběhly volby do Prozatímního národního shromáždění a na základě jejich výsledků se změnilo i složení Místní správní komise v Karlových Varech. Předsedou se stal Milan Mixa za ČSNS, místopředsedou Alois Kačena za ČSL, členové František Chocholatý bez politické příslušnosti, Adolf Pakosta za ČSSD, Konrád Mošner za ČSSD a František Pích za KSČ.⁶³

Dne 26. května 1946 se konaly první volby do ústavodárného národního shromáždění jako nejvyššího zákonodárného orgánu v Československu. Toto se pochopitelně promítlo i do následného složení orgánů územní samosprávy, zejména v souvislosti na stoupající preference komunistické strany Československa. Výsledky voleb tak potvrdily vzrůstající oblibu komunistické strany a odrazily se i v politickém složení místních a okresních národních výborů

⁶¹ SLABOTINSKÝ Radek, pod českou správou v nové republice, Karlovy Vary v prvním poválečném roce (květen 1945 – červenec 1946), Karlovy Vary 2005, s. 16, ISBN 80-239-4843-1

⁶² JEDNOTA-list pracujících hraničářů ze dne 29. března 1946 In: SOkA, Knihovna P 1077/1946 - 47 – oficiální tiskový orgán Krajského výboru KSČ v Karlových Varech

⁶³ SOkA Karlovy Vary, fond Měst. NV Karlovy Vary 1945-1949, i. č. 92, karton 2, Složení MSK – oznámení o složení MSK z 12. 12. 1945, č. j. 7527/45

v Karlovarském kraji. Na základě výsledků voleb došlo k ustavení Místního národního výboru a ustavující schůze se konala 2. července 1946. ⁶⁴Předsedou se stal Rudolf Karez, I. místopředsedou Ivo Krča a II. místopředsedou Adolf Pakosta. Členy rady se stali Antonín Pavelka, Richard Grof, Karel Sirotek a Josef Kadeřábek za KSČ, Stanislav Čermák, Josef Maret, František Rubíček a Bartoloměj Babka za ČSNS, Otokar Karez a František Berkovec za ČSSD a Alois Kačena za ČSL. Rada Místní národního výboru se tedy skládala z pěti členů KSČ, pěti členů ČSNS, tří členů ČSSD a jednoho člena ČSL. ⁶⁵ Místní národní výbor v Karlových Varech měl po volbě 16.12.1946 48 členů. Členy rady se stali za KSČ Antonín Pavelka, Jiřina Lipová, Stanislav Segmüller, Karel Sirotek a Jan Kubáň, za Čs. Stranu lidovou Alois Kačena a PhMr. Vilém Funk, za ČSSD František Berkovec a Hugo Rauš a za Čs. stranu nár. socialistickou Stanislav Čermák, Bartoloměj Babka, Eduard Šiman a Rudolf Vorel. ⁶⁶

Také na okresní úrovni došlo po květnových volbách 1946 k vytvoření Okresního národního výboru Karlovy Vary. Stalo se tak na ustavující schůzi pléna ONV 16. Července 1946. Bylo zvoleno 32 členů, 14 za KSČ, 9 za ČSNS, 6 za ČSSD a 3 za ČSL, kteří složili ústavou předepsaný slib do rukou dosavadního předsedy Okresní správní komise v Karlových Varech. Touto volbou byl ukončen přechodný revoluční stav, který trval od května 1945.

Hospodářská situace v Karlových Varech nebyla dobrá. Bylo nutno obnovit zničené a poškozené části města vzniklé bombardováním. Bylo nutno odstranit sutiny a vyčistit celé město. Sice byly Karlovy Vary v době války spíše lazaretním městem, to však nezabránilo tomu, aby se nestaly terčem bombardování americkou armádou. Nemalá škoda vznikla Karlovým Varům též pobytem příslušníků Rudé armády, kteří zde způsobili nemalé škody. Obnova krásy Karlových Varů a opětovný rozkvět lázeňství, to byly hlavní úkoly jak Místní správní komise, tak později zvoleného Místního národního výboru. V září 1946 byl např. Ing. Františkem Paštikou vypracován pro oddělení asanace válečných škod stavebního úřadu přehled škod, které v Karlových Varech způsobilo letecké bombardování na veřejných stavbách. Celková výše všech škod byla vyčíslena na 3 689 340,- Kč, přičemž ceny byly spočítány dle ceníku platného v roce 1938. ⁶⁷

⁶⁴ Volba MNV se uskutečnila v souladu s ust. § 12 vládního nařízení č. 120/1946 Sb. o obnovení národních výborů na podkladě voleb do ústavodárného Národního shromáždění.

⁶⁵ SOkA Karlovy Vary, fond Měst. NV Karlovy Vary 1945 – 1949, inv. I. i. č. 92, karton 2, Ustanovení MNV malé Karlovy Vary – zápis o ustavující schůzi MNV v Karlových Varech dne 2. 7. 1946 z 12. 12. 1945, č. j. 7527/45

⁶⁶ SOkA Karlovy Vary, fond Měst. NV Karlovy Vary 1945-1949, inv. I.,i.č.92, karton 2, Seznam členů společného MNV od 16.12.1946

⁶⁷ SLABOTINSKÝ Radek, pod českou správou v nové republice, Karlovy Vary v prvním poválečném roce

K důležitým městským zdrojům, které výrazným způsobem naplňovaly městskou pokladnu, patřily městské podniky, plynárna, teplárna, rozvodna elektrické energie, solivarna, vodárna, tržnice, městská jatka a statek, které také utrpěly válečnými událostmi. Jedním z prvořadých úkolů městské správy tedy bylo uvedení těchto podniků do normálního provozu. S přílivem nových osídlenců byly po skončení války částečně opraveny některé lázeňské domy, penziony a sanatoria, které byly pod národní správou, stejně jako Lázně III. A V., kam mohli pacienti chodit na léčebné procedury. Podařilo se také částečně obnovit zásobování a tak počátkem srpna 1945 byly neoficiálně zahájena poválečná lázeňská sezóna. O oblast lázeňství se staraly výše uvedené MSK Karlovy Vary a posléze MNV Karlovy vary se svoji Lázeňskou komisí, spolu s Lázeňskými a zřídelnými podniky. Bohužel v duchu myšlenky Karlovy vary pro všechny, nejen pro bohaté došlo postupně k přechodu majetku jak města, tak soukromých subjektů do vlastnictví státu a oblast lázeňství byla po státním převratu v únoru 1948 znárodněna.

Důležitým úkolem v poválečné obnově republiky bylo i osidlování pohraničí. Zde hrála důležitou roli osidlovací komise ministerstva zemědělství Karlovy Vary, okresní a místní správa a další orgány státní správy. Postup osidlování byl vypracován na základě dekretu prezidenta republiky č. 5 Sb. z 19. května 1945 o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů, dekretu č. 12/1945 Sb. o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa, dekretu č. 27/1945 Sb. o jednotném řízení vnitřního osídlení a dekretu č. 28/1945 Sb. o osídlení zemědělské půdy Němců, Maďarů a jiných nepřátel státu českými, slovenskými a jinými slovanskými zemědělci, který počítal s tím, že se podaří osídlení veškeré půdy do konce roku 1945. V první fázi přicházeli do Karlových Varů lidé, kteří zde pracovali již před válkou. Později přicházeli železničáři, učitelé, poštovní úředníci, příslušníci bezpečnostních složek a pomalu docházelo k obnově normálního života v Karlových Varech. Pomalu se začal zvyšovat počet obyvatelstva v Karlových Varech.

Mezi důležité veřejné věci, které musely Místní správní komise a později Místní národní výbor řešit byla obnova tzv. „velkých Karlových Varů“, které přestaly po válce existovat. Obce Bohatice, Doubí, Drahovice, Dvory, Kolová, Olšová Vrata, Pirkenhammer a Rybáře byly na základě říšského zákona z 23. března 1939 o zřízení říšské župy Sudety přičleněny ke

Karlovým Varům a po ukončení 2. Světové války přestalo toto sloučení existovat. Rozhodnutím Okresní správní komise byly, i na základě dekretu presidenta republiky č. 121/1945 Sb. o územní organizaci správy, vykonávané národními výbory, jmenovány místní správní komise, které se měly starat o řádný chod obcí. Tyto obce pochopitelně nechtěli o svoji samostatnost přijít a bránily se opětovnému sloučení s Karlovými Vary. Nakonec však Zemský národní výbor v Praze výnosem ze dne 26. listopadu 1947 č. j. VII-2-3014/22-1947 sdělil, že Ministerstvo vnitra, po opakovaných žádostech Místní správní komise Karlovy Vary (později MNV Karlovy Vary) Výnosem ze dne 14. listopadu 1947, č. j. B-8111-29/10-47-II/4 sděluje, že Zemský národní výbor v Praze sloučil podle ust. § 18 odst. 2 v souvislosti s ust. § 27 dekretu číslo 121/1945 Sb., výměrem ze dne 23. září 1947, čís. VII-2-3014/9-1947 obce: Karlovy Vary, Březovou (dříve Pirkenhammer), Bohatice, Doubí, Drahovice, Dvory, Rybáře a Olšová Vrata v jednu obec.⁶⁸ Toto rozhodnutí nabylo právní moci 20. března 1948 a definitivní tečkou mělo být stanovení úředního názvu nově vytvořeného územního celku. Plénum MNV Karlovy vary tak na své schůzi 11. června 1948 se tak usneslo, že nová obec, vzniklá sloučením obcí Karlovy Vary, Březovou (dříve Pirkenhammer), Bohatice, Doubí, Drahovice, Dvory, Rybáře a Olšová Vrata ponese název Karlovy Vary.

23. února 1948 začali komunisté na Karlovarsku vytvářet tzv. akční výbory Národní fronty. Ty pak sehrály neslavnou roli v čistkách a represích proti demokratům, kteří se nepřipojili ke komunistům. Často tak byli propouštěni nebo přeřazováni na jiné pozice. Čerstvě utvořené Lidové milice přebíraly kontrolu v závodech. Velitelem LM v Karlových Varech se stal Václav Šiml, který s dalšími milicionáři prováděl nábor z řad prověřených dělníků. O den později došlo k manifestační stávce, jejímž smyslem byl jednak nátlak na prezidenta, aby přijal demisi ministrů nekomunistických strana, jednak zastrašení odpůrců. Komunisté v Karlových Varech debatovali a schůzovali v Národním domě. Představitelé KSČ žádali na karlovarském Okresním národním výboru okamžité znárodnění některých podniků v Karlových Varech, které stále vlastnili soukromí podnikatelé. Karlovarský ONV také tlačil na prezidenta, aby přijal demisi demokratických ministrů, kterou 25. února Beneš nakonec podepsal. Sekretariát národních socialistů byl hned tohoto dne zlikvidován. Sociální demokracie sama vyloučila protikomunistické členy partaje, ostatní politické strany se rozpadly, mnoho

⁶⁸ SOkA Karlovy Vary, fond Měst. NV Karlovy Vary 1945 – 1949, inv. I., i. č. 96, karton 2, Sloučení obcí – Karlovy vary – sloučení se sousedními obcemi, z 16. 3. 1948, č. j. 9937/1948

jejích činovníků raději volilo emigraci. Demokracie se zhroutila a nastala doba totalitní diktatury, která skončila až po dlouhých čtyřiceti letech.⁶⁹

Únorovým vítězstvím komunistické strany v roce 1948 dochází k zániku územní samosprávy a národní výbory se stávají nositeli a vykonavateli státní moci v obcích, okresech a krajích a strážci práv a svobod lidu. Národní výbory vykonávají podle ústavy na území, pro něž byly zvoleny, veřejnou správu ve všech jejích oborech, zejména obecní správu vnitřní, správu kulturní a osvětovou, ochranu práce a správu zdravotní a sociální. Národní výbor nižšího stupně je podřízen národnímu výboru stupně vyššího, přičemž současně jsou národní výbory podřízeny orgánům moci vládní a výkonné, zejména ministerstvu vnitra.⁷⁰ Již neexistuje rozdělení veřejné správy na státní správu a samosprávu.

4. Analýza a komparace vývoje a stavu územní samosprávy v Karlovarském kraji

Předchozí kapitoly popisují vývoj a stav územní samosprávy v letech 1918 – 1948 a jsou rozděleny do třech stěžejních období, kdy docházelo k nejzásadnějším změnám v podobě územní samosprávy. Jakým vývojem územní samospráva procházela je popsáno a analyzováno v četných materiálech jak knižních, tak studijních, proto bych rád svoji analýzu a komparaci věnoval Územně správnímu rozdělení Karlovarského regionu v období let 1910 – 1948.

Územně správní rozdělení českých zemí, na základě sčítání 31. 12. 1910 v Čechách - Karlovarský region zahrnovalo 13 Politických okresů, 22 soudních okresů a 650 obcí. Karlovy Vary v té době měly 78.762 obyvatel a 100 % obyvatel bylo německé národnosti. Ostatně v celém Karlovarském regionu v té době žilo od 93 do 100 procent německého obyvatelstva, kdy nejméně obyvatel německé národnosti, 93 % žilo v soudním okrese Jesenice, který byl nejbližší k vnitrozemí. V následující tabulce je vidět Územně správní rozdělení českých zemí, jak vypadalo v době sčítání dne 31.12.1910 – Čechy – Karlovarský region.

Tabulka č. II

Územně správní rozdělení českých zemí, sčítání 31. 12. 1910, ČECHY - Karlovarský region⁷¹

Politický okres	obcí	rozl.	obyv.	hust.	Něm %	Politický okres	obcí	rozl.	obyv.	hust.	Něm %
soudní okresy						soudní okresy					

⁶⁹ <http://kvmuz.cz/typ/soudobe-dejiny/unor-1948-v-karlovyh-varech> - Mgr. Jan Nedvěd

⁷⁰ BALÍK Stanislav, HLOUŠEK Vít, HOLZER Jan, ŠEDO Jakub: Politický systém českých zemí 1848 – 1989, Masarykova univerzita 2007, s. 156, ISBN 978-80-210-4250-6

⁷¹ Údaje čerpány: MLEZIVA, Štěpán, Retrospektivní přehled územních jednotek a územních celků od roku 1850 do současnosti, Praha 2010, s. 103-106, ISBN 978-80-200-1756-7

AŠ	18	142	44896	316	100	KRASLICE	20	172	39216	228	100
Aš	18	142	44896	316	100	Kraslice	20	172	39216	228	100
TEPLÁ	62	388	26559	68	100	MARIÁNSKÉ LÁZNĚ	39	322	31993	99	100
Bečov n. Teplou	31	210	16436	78	100	Kynžvart	26	199	16456	83	100
Teplá	31	178	10123	57	100	Mariánské Lázně	13	123	15537	126	100
ŽLUTICE	96	498	28906	58	98	NEJDEK	29	242	36314	150	100
Bochov	38	211	14045	67	100	Horní Blatná	5	75	12066	161	100
Žlutice	58	287	14861	52	97	Nejdek	24	167	24248	145	100
KADAŇ	61	467	42598	91	99	PODBOŘANY	92	579	43787	76	97
Doupov	17	145	7588	53	100	Jesenice	41	266	15123	57	93
Kadaň	44	322	35010	109	99	Podbořany	51	313	28664	92	99
FALKNOV N. OHŘÍ	87	499	95995	192	99	PŘÍSEČNICE	20	151	31517	209	100
Falknov n. Ohří	54	291	54237	186	98	Přísečnice	17	94	14016	149	100
Loket	33	208	41758	201	99	Vejprty	3	57	17501	310	100
CHEB	55	455	69062	152	100	KARLOVY VARY	47	242	78762	325	100
Cheb	28	278	46139	166	100	Karlovy Vary	47	242	78762	325	100
Vildštejn	27	177	22923	130	100						
JÁCHYMOV	24	202	18662	92	100						
Jáchymov	24	202	18662	92	100						

Jak bylo uvedeno, tak v roce 1920, byly zákonem č. 126/1920 Sb. z. a n. ze dne 29. února 1920, *o zřízení župních a okresních úřadů* zřízeny župy a Karlovarský kraj byl v územně správním rozdělení Českých zemí zařazen v župě VII a zahrnoval následující okresy:

Tabulka č. III

Územně správní rozdělení českých zemí, sčítání 15. 2. 1921, Čechy Župa VII ⁷²

Okres	obcí	rozl.	obyv.	hust.	Něm %	Okres	obcí	rozl.	obyv.	hust.	Něm %
AŠ	22	142	39283	277	99	Kraslice	24	172	36237	211	100
Bečov nad Teplou	32	210	15505	74	99	Kynžvart	26	199	15363	77	99
Horní Blatná	5	75	9991	133	99	Loket	34	208	38570	186	98
Bochov	38	211	13149	62	99	Nejdek	25	167	22830	136	99
Doupov	17	144	7529	52	100	Podbořany	51	313	27968	89	91
Falknov n. Ohří	56	291	56169	193	96	Přísečnice	17	94	11283	120	100
Cheb	31	278	46975	169	95	Karlovy Vary	50	242	76875	318	97
Jáchymov	24	202	17164	85	98	Vejprty	3	57	15375	272	99
Jesenice	41	266	15317	58	82	Vildštejn	28	177	21303	120	100
Kadaň	46	322	34851	108	96	Žlutice	58	287	14572	51	96

⁷² Údaje čerpány: MLEZIVA, Štěpán, Retrospektivní přehled územních jednotek a územních celků od roku 1850 do současnosti, Praha 2010, s. 111, ISBN 978-80-200-1756-7

Jak vyplývá z tabulky, tyto okresy měly převážnou většinu německého obyvatelstva a tato skutečnost zcela pochopitelně ovlivňovala politickou situaci, zejména situaci v roce 1918, kdy vzniklo samostatné Československo. Čechy Župa VII – Karlovarský region zahrnoval 20 okresů s 628 obcemi a župním městem měly být Karlovy Vary. Karlovy Vary v té době měly 76.875 obyvatel, z toho bylo 97% obyvatelstva německé národnosti. Velmi pomalu docházelo v Karlovarském kraji k růstu počtu obyvatel české národnosti. Na rozdíl od zemského zřízení Župa VII – Karlovarský kraj nezahrnovala obce Mariánské Lázně a Teplá, které byly přičleněny do Župy VIII Plzeňského kraje. Toto členění však nakonec vůbec nevstoupilo v platnost a tak země Česká i nadále existovala.

Tabulka č. IV

Územně správní rozdělení českých zemí, sčítání 1. 12. 1930, země Česká⁷³

Politický okres	obcí	rozl.	obyv.	hust.	Něm %	Politický okres	obcí	rozl.	obyv.	hust.	Něm %
soudní okresy						soudní okresy					
AŠ	22	142	39283	277	99	KRASLICE	24	172	38881	227	99
Aš	22	142	44998	317	99	Kraslice	24	172	38881	227	99
TEPLÁ	65	388	24757	64	98	MARIÁNSKÉ LÁZNĚ	39	322	33414	104	96
Bečov n. Teplou	32	210	15313	73	98	Kynžvart	26	199	15814	79	98
Teplá	33	178	9444	53	99	Mariánské Lázně	13	123	17600	143	95
ŽLUTICE	96	498	27499	55	95	LOKET	34	208	40795	196	96
Bochov	38	211	12699	60	98	Loket	34	208	40795	196	96
Žlutice	58	287	14800	52	92	Nejdek	25	167	22830	136	99
KADAŇ	67	467	42871	92	95	PODBOŘANY	92	580	44925	77	81
Douřov	19	145	7119	49	99	Jesenice	41	267	16441	62	78
Kadaň	48	322	35752	111	94	Podbořany	51	313	28484	91	83
FALKNOV N. OHŘÍ	57	292	61629	211	94	PŘÍSEČNICE	21	151	28709	191	98
Falknov n. Ohří	57	292	61629	211	94	Přísečnice	17	94	11364	121	98
CHEB	61	455	76979	169	93	Vejprty	4	57	17345	307	98
Cheb	33	278	53303	191	90	KARLOVY VARY	49	242	90655	374	95
Vildštejn	28	177	23676	134	98	Karlovy Vary	49	242	90655	374	95
JÁCHYMOV	24	202	17997	89	96						
Jáchymov	24	202	17997	89	96						

⁷³ Údaje čerpány: MLEZIVA, Štěpán, Retrospektivní přehled územních jednotek a územních celků od roku 1850 do současnosti, Praha 2010, s. 115 - 118, ISBN 978-80-200-1756-7

Ačkoli se procento německého obyvatelstva snížilo, bylo toto snížení opravdu nepatrné. Dle mého názoru je vysoce pravděpodobné, že v tomto případě nedošlo k odlivu německého obyvatelstva z pohraničí, ale naopak došlo ke zvýšení počtu obyvatelstva české národnosti.

Územně správní rozdělení českých zemí, na základě sčítání 1. 12. 1930 země Česká - Karlovarský region zahrnovalo 13 Politických okresů, 21 soudních okresů a 651 obcí. Karlovy Vary v té době měly již 90.655 obyvatel a 95% obyvatel bylo německé národnosti. Oproti sčítání v roce 1921, kdy to bylo 97% obyvatel německé národnosti. Soudních okresů bylo o jeden méně, nebyl zde soudní okres Horní Blatná.

Tabulka č. V

Územně správní rozdělení českých zemí, konskripce 22. 5. 1947 (stav 1. 1. 1948), ZEMĚ ČE-
KÁ⁷⁴

Politický okres	obcí	rozl.	obyv.	hust.	Něm %	Politický okres	obcí	rozl.	obyv.	hust.	Něm %
soudní okresy						soudní okresy					
AŠ	22	142	19582	138		KRASLICE	24	172	12300	72	
Aš	22	142	19582	138		Kraslice	24	172	12300	72	
TEPLÁ	65	388	10755	28		MARIÁNSKÉ LÁZNĚ	38	322	16147	50	
Bečov n. Teplou	32	210	6137	29		Kynžvart	26	199	5945	30	
Teplá	33	178	4618	26		Mariánské Lázně	12	123	10202	83	
ŽLUTICE	96	498	13023	26		NEJDEK	31	242	13276	54	
Bochov	38	211	4965	24		Horní Blatná	6	75	3964	52	
Žlutice	58	287	8058	28		Nejdek	25	167	9312	56	
KADAŇ	67	466	22221	48		PODBOŘANY	76	454	48285	106	
Doupov	19	144	2113	15		Jesenice	41	267	10643	40	
Kadaň	48	322	20108	62		Podbořany	51	313	16353	52	
SOKOLOV	57	292	38622	133		VEJPRTY	21	151	9925	66	
Sokolov	57	292	38622	133		Přísečnice	17	94	2398	26	
						Vejprty	4	57	7527	132	
CHEB	61	455	34588	76		KARLOVY VARY	49	242	47223	195	
Cheb	33	278	24657	89		Karlovy Vary	49	242	47223	195	
Vildštejn	28	177	9931	56		LOKET	34	208	19254	93	
JÁCHYMOV	25	202	10119	50		Loket	34	208	19254	93	
Jáchymov	25	202	10119	50							

Podíváme li se na tuto tabulku, tak zde již máme 14 politických okresů, kdy se stává samostatným politickým okresem Nejdek se soudními okresy Nejdek a Horní Blatná, který v roce 1930 patřil pod politický okres Loket, a máme zde opět 22 soudních okresů, kdy sem

⁷⁴ Údaje čerpány: MLEZIVA, Štěpán, Retrospektivní přehled územních jednotek a územních celků od roku 1850 do současnosti, Praha 2010, s. 119 - 125, ISBN 978-80-200-1756-7

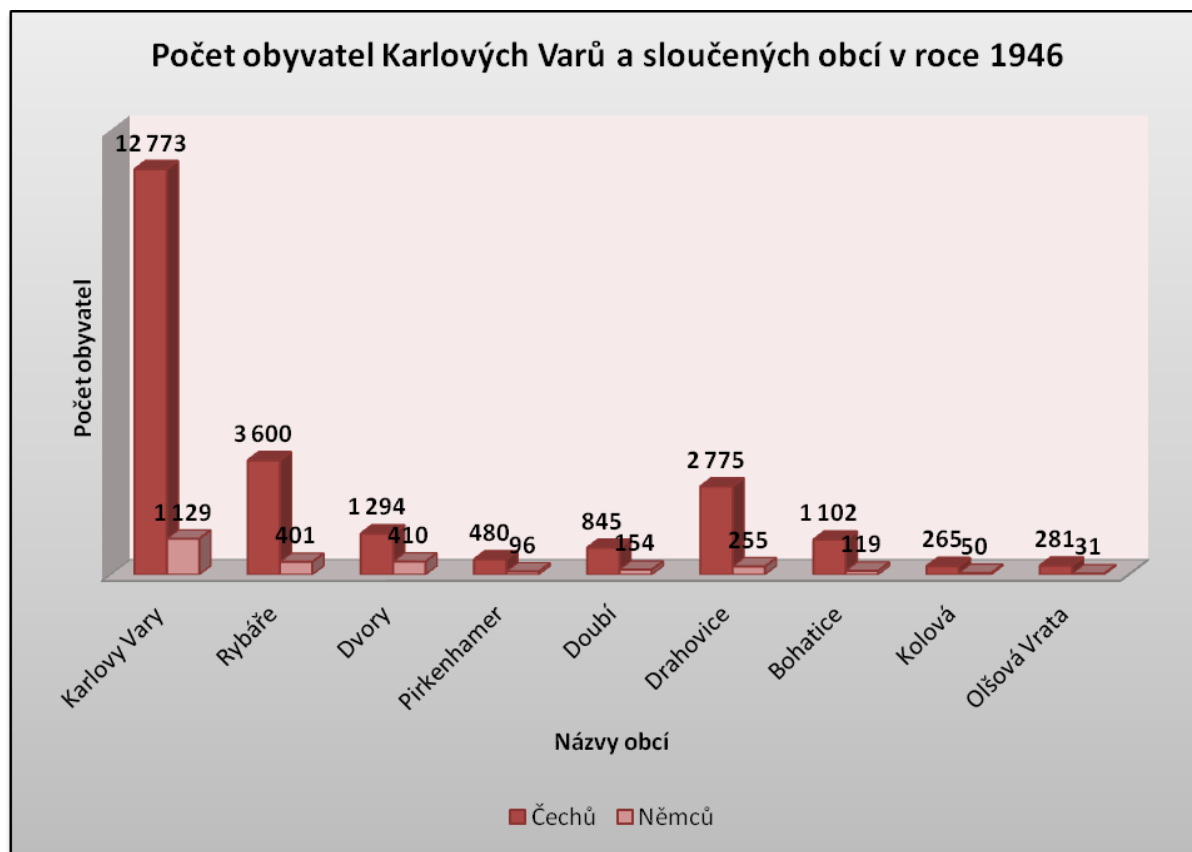
opět patří Horná Blatná. Obcí je nyní 666 a Karlovy Vary v té době mají 47.223 obyvatel. Počet německého obyvatelstva je v této době již nepatrný. V následující tabulce je uveden počet obyvatel Karlovy Vary a sloučených obcí v průběhu roku 1946 a zde patrně, jak po druhé světové válce poklesl počet obyvatel Karlových Varů a jak se podařilo postupně zase počet obyvatel Karlových Varů zvyšovat osidlováním pohraničí.

Tabulka č. VI

Počet obyvatel Karlových Varů a sloučených obcí v roce 1946

Obec	Čechů	Němců	Celkem
Karlovy Vary	12 773	1 129	13 902
Rybáře	3 600	401	4 001
Dvory	1 294	410	1 704
Pirkenhammer	480	96	576
Doubí	845	154	999
Drahovice	2 775	255	3 030
Bohatice	1 102	119	1 221
Kolová	265	50	315
Olšová Vrata	281	31	312
Celkem	23 415	2 645	26 060

Graf č. I

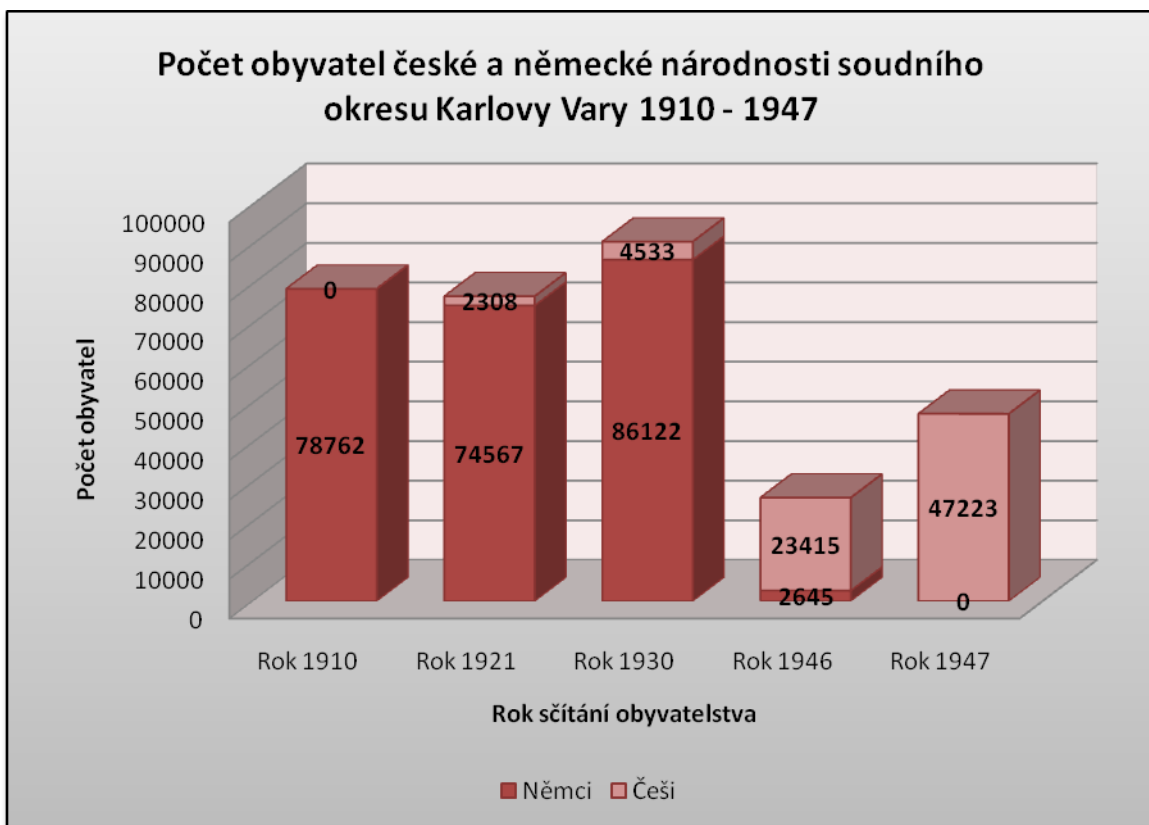

Jak je vidět z předchozích tabulek, počet obyvatel Karlových Varů se od roku 1910 do roku 1947 zásadně změnil. Nejvíce obyvatel měly Karlovy Vary v roce 1930, kdy v soudním okrese Karlovy vary žilo 90. 655 obyvatel a 95 % obyvatel bylo německé národnosti.

Graf č. II – Počet obyvatel soudního okresu Karlovy Vary v letech 1910 - 1947

Graf č. III – Počet obyvatel soudního okresu Karlovy Vary – poměr obyvatel české a německé národnosti v letech 1910 - 1945

5. Historie česko německých vztahů v Karlovarském regionu v letech 1918 – 1948

5.1. Česko německé vztahy v letech 1918 – 1938

Karlovarský region byl, na rozdíl od regionů ve vnitrozemí, osídlen převážnou většinou obyvatelstva německé národnosti. České obyvatelstvo tvořilo pouze menšinu a ryze českým se tento region stal až po ukončení 2. Světové války.

Jak docházelo k historickému osidlování Karlovarska, přicházeli do regionu Němci a splynuly tak se slovanským obyvatelstvem, které tento region osidlovalo velmi zřídka. Toto slovanské obyvatelstvo se asimilovalo a brzy splynulo s nově příchozími. Karlovarsko se tak postupně stalo ryze německým regionem.

Sílící národnostní uvědomování si jak Čechů, tak Němců sebou neslo 19. století. Po roce 1865 se na do té doby německém Karlovarsku začaly v některých městech pozvolna utvářet komunity Čechů, kteří získali v Karlových Varech a okolí práci, vesměs ve stavebních a důlních oborech a trvale se zde s rodinami usadili. Reprezentantem české menšiny a slovanských hostů v Karlových Varech se stal spolek Slovanská beseda, která pořádala celou řadu osvětových a zábavných akcí včetně koncertních vystoupení předních pražských umělců. Během své existence musela čelit mnoha útokům ze strany některých nacionálně založených kruhů karlovarské společnosti. Činnost Slovanské besedy zanikla po druhé světové válce, kdy pro radikálně změněné národnostní poměry ztratila své historicky podmíněné opodstatnění.⁷⁵

První světová válka se na Karlovarsku projevila velmi tíživou sociální a hospodářskou situací. Vyžádala si mnoho životů jak v mužské populaci, kdy většina mužů narukovala do chebského 73. pěšího pluku, který bojoval na italské, srbské a východní frontě, kde padli, tak i u civilního obyvatelstva, které trpělo nedostatkem potravin. První světová válka znamenala rozpad rakousko-uherské monarchie a vyhlášení československé samostatnosti 28. října 1918.

Vznikem samostatného Československa nastala v Němci osídleném pohraničí a tedy i na Karlovarsku, které bylo osídleno Němci velmi složitá politická situace. Většina obyvatel německých jazykových území nesouhlasila se začleněním těchto regionů do nového státu. Němečtí poslanci z Čech se 29. října 1918 sešli ve Vídni a prohlásili pohraniční území ČSR osídlená Němci za autonomní provincii Deutschböhmen. Karlovy vary se po správní stránce chtěly zcela odtrhnout od ČSR. Dne 27. října 1918 zde byla založena Německá národní okresní rada a podle jejího výnosu z 30. října 1918 neměla nařízení československé vlády na

⁷⁵ Kolektiv autorů BERAN Jiří, BURACHOVIČ Stanislav, KLSÁK Jiří, ŠEBESTA Pavel, VAICOVÁ Romana, Dějiny karlovarského kraje, Karlovy Vary 2004, s. 107, ISBN: 80-239-3477-5

území Karlových Varů platnost a lázeňské město bylo prohlášeno za součást provincie Deutschböhmen. Separatistický pokus českých Němců o vytvoření autonomních sudetoněmeckých provincií neměl dlouhého trvání a byl zlikvidován radikálním mocenským zásahem československé armády a policie. Města Karlovarska byla po 12. prosinci 1918 obsazena ozbrojenými oddíly československých vojáků. Následovaly další nepokoje, ty však již byly způsobeny hospodářskou situací, ať to byla např. masová shromáždění za zlepšení situace dělníků, či demonstrace a stávky v souvislosti s přetrvávajícím špatným zásobováním regionu.

Ke zlepšení životních podmínek a tím i uklidnění situace v pohraničí došlo po hospodářské krizi v letech 1921 – 23, kdy došlo k oživení a rozvoji hospodářství. Dochází ke zlepšení česko-německých vztahů. V řadě obcí na Karlovarsku dochází ke zřízení mnoha nových českých menšinových škol. Tyto školy navštěvují i německé děti, aby si osvojily češtinu a mohly se poté uplatnit i ve vnitrozemí. Dochází k hospodářskému rozvoji pohraničí, staví se nové budovy a zavádí nové technologie.

Období tohoto rozvoje Karlovarska ukončila v roce 1929 nastupující hospodářská krize. Omezuje se těžba, klesá výroba skla a porcelánu. Narůstá nezaměstnanost a nespokojenost občanů. Řada firem zbankrotovala, dělníci byli propouštěni a velká část lehkého průmyslu, jenž byl v německém pohraničí, se zhroutil. Nezaměstnanost byla větší než ve vnitrozemí. Sudetoněmecká otázka byla především otázkou sociální, byla zde 60% - 70% nezaměstnanost, přetrvávající až do roku 1938.

Když roku 1933 přišel v Říši k moci nacismus, nepromlouval ani tak k zájmům sudetských Němců, jako k jejich národnostním averzím a sociální nespokojenosti, vyostřené neutěšenými poměry za hluboké krize 30. let. Neštěstím bylo, že masy Němců připisovaly svou nouzi existenci československého státu. Velmi rychle tak vznikla atmosféra, v níž se nejlepším prostředkem na uspokojení emocí všedního dne stala nacionalistická hesla. Pod vlivem celoevropské hospodářské krize, jež tvrdě dopadala i na Československo a v přímé časové návaznosti na zřízení nacistické diktatury v Německu v roce 1933 tak byla dne 30. dubna 1935 v Československu založena Sudetoněmecká strana (SdP), jež vznikla přejmenováním již existující německé nacionalistické organizace Sudetoněmecké vlastenecké fronty, jejímiž předáky se stali ašský učitel tělocviku Konrád Henlein a karlovarský knihkupec Karl Hermann Frank. Zprvu Sudetoněmecká strana působila vůči Československu loajálně, posléze však

začala proklamovat autonomii Sudet a stala se tak nástrojem rozbití republiky.⁷⁶ Ostré vědomí konfliktu mezi Čechy a Němci ovlivňovalo každodenní život obou národností

5.2. *Česko německé vztahy v letech 1938 – 1945*

V době od 1. října do 10. října 1938, kdy bylo obsazeno naše pohraničí a vytvořena tzv. Sudetská župa, zaváděli Němci na Karlovarsku svůj způsob života, Konrád Henlein si vysloužil funkci říšského komisaře a prakticky tak rozhodoval o celém dalším vývoji Karlovarska. Byla vyhlášena pracovní povinnost a postupem války byl stále víc omezován styk s protektorátním obyvatelstvem. Mnozí němečtí obyvatelé Karlovarska, zejména v Karlových Varech podleli propagandě nacistického Německa a Hitlera považovali za svého osvoboditele. Bylo zatčeno mnoho antifašistů, byly rozpuštěny spolky a politické strany a zanikla i SdP, jejíž členstvo bylo převedeno do NSDAP. Chlapci museli být od 10 let v hitlerjugend a dívky byly organizovány v Bund deutschen Mädel (Svaz německých dívek).⁷⁷ Po obsazení pohraničí pak došlo k velmi výraznému omezení samosprávy měst a obcí Karlovarska ve prospěch centralizace podle německého vzoru. Na základě zákona ze dne 15. Dubna 1939 o správním řízení sudetské Župy se pak Karlovy Vary staly krajským městem a sloučením s okolními předměstími, do té doby samostatnými obcemi vznikly tzv. velké Karlovy vary s celkem 54.900 obyvateli.⁷⁸ Počet obyvatel české národnosti na Karlovarsku byl zanedbatelný, většina jich opustila pohraničí před jeho obsazením a spolu s německými antifašisty a židovskými obyvateli utekli do vnitrozemí. O česko německé spolupráci se v té době nedalo vůbec mluvit. Pouze někteří němečtí antifašisté, spolupracovali s českými obyvateli v boji proti nacistické okupaci. Jedním z nejznámějších antifašistů na Karlovarsku byl Valentin Meerwald, sklářský dělník ze Dvorů u Karlových varů. Ten spolu s dalšími německými antifašisty vytvořil na Karlovarsku ilegální komunistickou organizaci. Tato stranická organizace se postupně rozrůstala a měla všude na okrese Karlovy Vary své důvěrníky a to jak němce, tak Čechy. Merwaldovým nejlepším spolupracovníkem byl Karel Kučera, ten sloužil později jako voják v Praze. V roce 1944 byla téměř celá skupina kolem Merwalda pozatýkána, byl mezi nimi i Karel Kučera, kterého přivezli z Prahy do Karlových Varů a Dne 15. Zářní 1944 byli popraveni přední

⁷⁶ Kolektiv autorů BERAN Jiří, BURACHOVIČ Stanislav, KLSÁK Jiří, ŠEBESTA Pavel, VAICOVÁ Romana, Dějiny karlovarského kraje, Karlovy Vary 2004, s. 141, ISBN: 80-239-3477-5

⁷⁷ Kolektiv autorů BERAN Jiří, BURACHOVIČ Stanislav, KLSÁK Jiří, ŠEBESTA Pavel, VAICOVÁ Romana, Dějiny karlovarského kraje, Karlovy Vary 2004, s. 146, ISBN: 80-239-3477-5

⁷⁸ Kolektiv autorů BERAN Jiří, BURACHOVIČ Stanislav, KLSÁK Jiří, ŠEBESTA Pavel, VAICOVÁ Romana, Dějiny karlovarského kraje, Karlovy Vary 2004, s. 149, ISBN: 80-239-3477-5

němečtí antifašisté Karlovarska spolu s Valentinem Meerwaldem a 17. listopadu 1944 byl popraven Karel Kučera.⁷⁹

Vývoj myšlení sudetských Němců ale v průběhu války procházel jistým „vývojem“. Ze začátku zde byla velká nacionální euforie a nadšení k připojení k Velkoněmecké říši. Značná část německého obyvatelstva Karlovarska také počítala s tím, že obsadí význačná místa v nově utvářené společenské hierarchii, že se dostanou k uznávané mocenské elitě, která je dobře honorována a má naději vyhnout se nasazení na frontě ve válce. Kariéry sudetských Němců však narušil přísun říšských správních činovníků.⁸⁰ Začalo docházet k rozporům mezi očekáváním a realitou. Většina mužů byla na frontě, pracovní síly byly nahrazovány zajatci, lázeňství se hroutilo a z Karlových varů se stávalo lazaretní město. Hospodářská situace na Karlovarsku byla velmi špatná. Později, ke konci války sudetské území nezůstalo ušetřeno válečných opatření, docházelo ke stále častějším náletům spojeneckých letadel. Znamením blížícího konce války se pro německé a české obyvatelstvo sudetské župy staly pochody vězňů z koncentračních a zajateckých táborů. Sudetskou župu začaly nepozorovaně opouštět německé rodiny a nacističtí prominenti. Do řad sudetských Němců se stále více dostávaly obavy nejen obavy o životy jejich mužů na frontách, ale také o vlastní životy. Před samým koncem druhé světové války bylo Karlovarsko doslova přecpáno lidmi, kteří do Sudet prchali před frontou.

Ke konci války se začala v Karlových Varech formovat skupina Čechů, kterým nebyl lhostejný osud Karlových Varů a kteří již nahlíželi do budoucnosti. V té době přijel do Karlových varů Stanislav Segmüller,⁸¹ který se zde spojil jak s Čechy, tak s Němci, které přesvědčoval o jediném cíli – převzít správu města do českých rukou a dosáhnout toho, aby postupující armády vojensky neohrožovaly Karlovy Vary nebo je dokonce nepoškodily bojovými akcemi.⁸² V Karlových Varech se spojily se dvě skupiny Čechů, jedna byla tvořena totálně nasazenými, jejichž čelním představitelem byl Dobroslav Krejza a druhá byla tvořena starousedlíky města pod vedením Aloise Kačeny a dne 4. května 1945 večer, vznikl oficiální Revoluční národní výbor v Karlových Varech, který se později nazýval Český národní výbor, a jeho předsedou byl zvolen Jindřich Šípek, který byl nejstarší, nejzkušenější, ovládal několik

⁷⁹ SEDLÁK, Miroslav: historický průvodce Karlovarskem, Plzeň 1962, s. 169

⁸⁰ Kolektiv autorů: Rozumět dějinám, vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848 – 1948, Gallery 2002, s. 146-147, ISBN 80-86010-55-4

⁸¹ Stanislav Segmüller byl vyslanec generála Kutlvašra, velitele Pražského povstání či dokonce zplnomocněnec Československé vlády s úkolem, zabránit zničení Karlových Varů.

⁸² AUGUSTIN, Milan: Konec 2.světové války v Karlových Varech – Pokus o rekonstrukci, Karlovy Vary 1995, s. 16,

jazyků a požíval všeobecné autority nejen u Čechů, ale i u mnoha Němců.⁸³ Dne 6. května byl v Karlových Varech ustaven Český revoluční národní výbor, který o 2 dny později bezkonfliktně převzal za asistence americké armády správu města. Rudá armáda vstoupila do Karlových Varů 11. května 1945.

5.3. *Česko německé vztahy v letech 1945 – 1948.*

Příjezdem Rudé armády do Karlových Varů dne 11. května 1945, skončilo velmi zvláštní šestileté období karlovarských dějin. Ale nejen to, zanikly tu vlastně i několikasetleté dějiny Karlovarských Němců, kteří v lázeňském městě žili z generace na generaci a vtiskli mu jeho jedinečný a neopakovatelný ráz. Zanedlouho budou dekretem presidenta republiky zbaveni státního občanství, bude jim zkonfiskován majetek a během dvou let odsunů po nich v Karlových Varech nezbude ani památka.⁸⁴ Léta 1945 - 1946 přinesla německým obyvatelům Karlových Varů na základě Postupimské dohody odsun, tj. vysídlení z jejich domovů. Souběžně s vysídlováním Němců probíhal složitý proces osidlování pohraničí českým obyvatelstvem.

Postavení německé menšiny v Československu, tedy i v Karlových Varech upravoval dekret presidenta republiky č. 5 Sb. z 19. května 1945 o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů, jimž byli Němci prohlášeni za státně nespolehlivé obyvatelstvo. Všichni Němci, kteří byli před válkou československými občany, byli zbaveni volebního práva, vyloučení z výkonu veřejných služeb nesměli sloužit v armádě. Byla omezena možnost uzavírání smíšených česko německých manželství. Z veřejného života byla vytlačována němčina. V pohraničí byl zakázán volný pohyb osob německé národnosti, byly určeny hodiny nákupu pro Němce. Tato nařízení byla velmi podobná nařízením z doby

⁸³ Karlovarák, který pracoval jako úředník v Deutsche bank na dnešní třídě TGM (tehdy A.Hitlerstrasse) a za manželku měl Němku. V době kdy byly Sudety připojeny k nacistické Třetí říši a došlo k nastolení totálního německého národního socialismu se značná část německého obyvatelstva ale i ona stala fanatickou nacistkou. Jindřich její fanatismus nesl velice těžce, doma se mluvilo jen německy a tak jejich dvě dcery ani neuměly česky. Bylo 4. června kdy ho našli s prostřelenou hlavou mrtvého na lavičce v prostoru Hůrky poblíž restaurace Bergwirthshaus - to byl majetek jeho rodiny. Z lavičky byl výhled na Karlovy Vary a on tam rád sedával. Stalo se to přesně měsíc po tom co jsme ho ustavili předsedou Revolučního národního výboru, vše vypadalo jako sebevražda. Podle dohadů které následovaly bylo asi nejbližší pravdě to že byl nejspíš zastřelen "nacistickými soukmenovci", fanatiky z okolí přátel jeho manželky kteří mu nemohli odpustit že se angažoval jako předseda v Revolučním výboru. Jindřich Šípek byl pohřben na Karlovarském hřbitově 7. června 1945.

⁸⁴ AUGUSTIN, Milan, Konec 2. světové války v Karlových Varech, Pokus o rekonstrukci, Karlovy Vary 1995, Vydal úřad města Karlovy Vary ve spolupráci se Státním okresním archivem v Karlových Varech, s. 24

okupace. Bylo zakázáno užívat pojem Sudety. Peněžní vklady německého obyvatelstva byly převedeny na vázané účty, s nimiž nebylo možno disponovat. V pohraničí byl zakázán volný pohyb osob německé národnosti. Docházelo k roztržení německých rodin. Řada Němců, převážně aktivních nacistů byla ihned po osvobození internována do internačních táborů. K internaci zpočátku docházelo i živelně, stačilo udání a další šetření se neprovádělo. Docházelo i k mnoha případům sebevražd.

Principy systematického transferu (odsunu) Němců z Československa schválila vláda na zasedání 14. prosince 1945 a prováděcí směrnice tohoto rozhodnutí publikovalo ministerstvo vnitra oběžníkem z 31. prosince 1945. Transfer Němců z Československa byl v té době chápán jako preventivní akt. Ještě, než byl odsun Němců legalizován, docházelo v pohraničí, tedy pochopitelně i na Karlovarsku k tzv. divokému odsunu, vyhánění Němců z jejich domovů. Docházelo k násilnostem na německém civilním obyvatelstvu např. v Ostrově, Jáchymově a Doupově. Divoký odsun byl do určité míry katastrofálním důsledkem absence teprve budované československé veřejné správy, ale také asociály a kriminálními živly zneužitou emocionální reakcí na předchozí řádění sudetoněmeckých bojůvek.⁸⁵

Specifika Karlových Varů spočívala v tom, že zde žilo zanedbatelné množství usedlých Čechů. Krásně to vystihl škt. Bohumil Valtr, který přijel do Karlových Varů 28. května 1945 v čele oddílu uniformované policie a ve svém hlášení napsal, „že jich bylo 140 ve čtyřicetitisícovém německém moři“.⁸⁶

První transporty karlovarských Němců v rámci organizovaného odsunu začaly ve dnech 24. -25. února 1946, kdy odsun probíhal nejprve do sběrného střediska ve Dvorech u Karlových Varů a odtud dál do amerického pásma v Německu. Jejich organizací a vlastní realizací byly pověřeny jednotlivé místní správní komise ve spolupráci s jednotlivými stanicemi SNB, Ředitelstvím národní bezpečnosti v Karlových Varech, Okresním velitelstvím SNB v Karlových Varech a vojenskými útvary. První vlak s 1200 osobami vyjel z Karlových Varů 28. února 1946.⁸⁷ Poslední oficiální transport Němců z Karlovarska se uskutečnil 29. října 1946 za účasti vládních činitelů a medií. Zachované archivní prameny bohužel nedovolují sestavit údaje o počtech odsunutých Němců z Karlových Varů. Přesto podle hlášení MSK Karlovy

⁸⁵ ⁸⁵ Kolektiv autorů BERAN Jiří, BURACHOVIČ Stanislav, KLSÁK Jiří, ŠEBESTA Pavel, VAICOVÁ Romana, Dějiny karlovarského kraje, Karlovy Vary 2004, s. 156, ISBN: 80-239-3477-5

⁸⁶ JIŘÍK, Václav: Kupředu levá – Historické epistoly z nejzápadnějších Čech, Praha 2008, s. 30, ISBN 978-80-87027-43-1

⁸⁷ SLABOTINSKÝ Radek, pod českou správou v nové republice, Karlovy Vary v prvním poválečném roce (květen 1945 – červenec 1946), Karlovy Vary 2005, s. 49, ISBN 80-239-4843-1

Vary žilo na území města k 10. říjnu 1946 1080 Němců, což byl jen nepatrný zlomek jejich někdejšího počtu.⁸⁸

Odsun německého obyvatelstva znamenal pro region velké hospodářské a kulturní škody. Část oblastí se již nikdy nepodařilo osídlit, zaniklo mnoho památek a architektury. Zaniklo nemálo obcí zejména v Krušných horách a v oblasti Slavkovského lesa. Tato historická epocha se všemi svými tragickými událostmi, zanechala na Karlovarsku svoje stopy.

Přístup k německé menšině se změnil prakticky až nástupem komunistů k moci v únoru 1948 a vznikem NDR, kdy dochází ke snaze opětovně zapojit Němce do veřejného života. To je již ale další kapitola našich dějin.

6. Závěr

V souladu se zadaným tématem a záměrem mé bakalářské práce jsem se věnoval vývoji a historii územní samosprávy v Karlovarském regionu. Nosným tématem mé práce je vývoj a historie územní samosprávy v Karlových Varech, které jsou z hlediska své polohy a svého, podle mého názoru historického významu, velmi zajímavým městem. Nebudu ve svém závěru opakovat fakta, která jsem ve své práci použil, jen bych rád stručně uvedl v čem si myslím, že byl Karlovarský region odlišný od ostatních regionů v České republice.

Z historického hlediska byla územní samospráva v letech 1918 – 1948, respektive 1945 značně ovlivněna tím, že v Karlovarském regionu žilo po celé toto období prakticky 100% obyvatelstva německé národnosti a prakticky po celé toto období tyto pohraniční regiony, tedy i region Karlovarska, podle mého názoru ovlivňovaly vývoj územní samosprávy v celých Čechách. Nově vzniklá Československá republika se neustále potýkala s „nebezpečím“, že regiony, kde žila většina německého obyvatelstva, se „odtrhnou“ a budou se chtít stát součástí buď Německa, nebo Rakouska. I to byl například jeden z důvodů, proč pokus o správní reformu v roce 1920, kdy země měly být nahrazeny župami, zůstal pouze na papíře. Byl to také jeden z důvodů, proč dochází ke značné centralizaci státní správy po roce 1918 a značnému omezení pravomocí územní samosprávy. Region byl později, když se zde národnostní situace uklidnila, ostatně i za asistence české armády, přehlížen i hospodářsky. Byl daleko hůře zásobován, než vnitrozemí, byla zde obrovská nezaměstnanost, zhoršovaly se podmínky obyvatelstva a z důvodu špatné kupní síly v době krize stagnovalo značně i lázeň-

⁸⁸ SLABOTINSKÝ Radek, pod českou správou v nové republice, Karlovy Vary v prvním poválečném roce (květen 1945 – červenec 1946), Karlovy Vary 2005, s. 52, ISBN 80-239-4843-1

ství. Tento stav byl pochopitelně živnou půdou pro to, aby zde po nástupu Hitlera k moci došlo tak masivně k sympatiím k nacistickému Německu a jeho ideologiím.

Dalším specifikem Karlovarska byl fakt, že se jednalo prakticky o tranzitní region, který v historicky závažných dobách byl velmi zatížen zástupy uprchlíků a to jak v roce 1938 uprchlíky z nacistického Německa směrem do vnitrozemí, tak v roce 1945 tímto regionem prošly tisíce uprchlíků z východu, kteří utíkali před sovětskou armádou.

V neposlední řadě byl fakt, že Karlovy Vary po ukončení 2.světové války začínaly prakticky od „nuly“. Německé obyvatelstvo bylo odsunuto a do regionu se začalo stěhovat obyvatelstvo české národnosti. Někteří zde chtěli získat pracovní příležitosti, kariéru a nové domovy, jiní však přišli do regionu pouze pod vidinou bohatství a majetku, který zde zbyl po odsunu Němců. Někteří zde opravdu našli svůj domov, někteří pouze prošli a vrátili se zpět do nitrozemí. Myslím si, že Těm, kteří v Karlovarském regionu získali domov, se i přes nemalé obtíže podařilo, že se Karlovarsko stalo regionem, který není opomíjený, a Karlovy Vary se po druhé světové válce opět staly světoznámým lázeňským městem.

7. Resume (Resümme)

Im Einklang mit vergebenen Thema und Absicht meiner Bachelorarbeit habe ich mich Historie und Entwicklung der Gebietsverwaltung in Karlsbader Region gewidmet. Leitthema meiner Arbeit ist die Entwicklung und Historie von Gebietsverwaltung in Karlovy Vary, die aus Sicht ihrer Lage und ihrer meiner Meinung nach , historischer Bedeutung, eine sehr interessante Stadt sind. Ich werde in meinem Resümme nicht die Fakten wiederholen, die ich in meiner Arbeit benutzt habe, ich möchte nur kurz einführen wo denke ich, dass die Karlsbader Region anders als die sonstigen Regione in Tschechischer Republik ist.

Aus historischer Sicht wurde die Gebietsverwaltung in den Jahren 1918-1948, bzw. 1945 sehr dadurch beeinflusst, das in der Karlsbader Region in dieser Zeit praktisch 100 % Bevölkerung deutscher Nationalität war und praktisch über diese Zeit waren es diese Grenzregione , dazwischen auch die Region Karlsbad , die die Entwicklung von Gebietsverwaltung in ganz Tschechien beeinflusst haben. Die neu entstandene Tschechische Republik war ständig „der Gefahr“ ausgesetzt , dass sich die Regione , wo die Mehrheit von deutschen Einwohnern lebte, trennen und möchten Teil von Deutschland oder Österreich werden. Auch dass ist einer der Gründe, wo der Versuch einer Verwaltungsreform im Jahre 1920, wo die Länder durch Gau ersetzt werden sollten, nur auf „einem Papier“ geblieben ist. Es war auch

einer der Gründe, weswegen es zu Zentralisierung der Staatsverwaltung nach dem Jahr 1918 und zu wesentlicher Beschränkung von Befugnissen der Gebietsverwaltung gekommen ist. Die Region wurde später, als sich hier die Nationalitätsslage übrigens auch unter Assistenz der tschechischen Armee beruhigte, auch wirtschaftlich übergegangen.

Region wurde weit schlechter als Innland beliefert, hier war sehr große Arbeitslosigkeit, die Bedingungen der Bevölkerung verschlechterten sich und Aufgrund von niedriger Kaufkraft in der Krisenzeit stagnierten auch die Bäder. Dieser Zustand war auch Nährboden dafür, dass hier nach Machtergreifung durch Hitler zu massiven Sympathien zu nazi- Deutschland und ihrer Ideologie gekommen ist.

Nächstes Spezifikum der Karlsbader Region ist Tatsache, dass es sich praktisch um durchreise Region handelte, dass in historisch wichtigen Zeiten sehr durch Flüchtlingsmengen belastet war, und dass im Jahre 1938 durch die Flüchtlingen aus Nazi – Deutschland Richtung Innland, und im Jahre 1945 kamen durch diese Region tausende von Flüchtlingen von Süden die vor Sowjetarmee flüchteten.

Nicht zuletzt war die Tatsache, dass Karlovy Vary nach Ende des II. Weltkrieges praktisch mit „Null“ anfangen mussten. Die deutsche Bevölkerung wurde abgeschoben, die tschechische Bevölkerung fängt in die Region zu ziehen. Einige wollten Arbeitsgelegenheit, Karriere und neues Zuhause gewinnen, andere kamen in die Region nur mit Sicht des Reichtums und Eigentums, dass hier nach Abschiebung von Deutschen geblieben ist. Mehrere fanden hier tatsächlich ihr Zuhause, manche kamen nur durch und gingen wieder zurück ins Innland. Ich denke, dass denen die in Karlsbader Region ihr Zuhause gefunden haben, trotz nicht geringen Schwierigkeiten gelungen ist, dass die Karlsbader Region einen Region die nicht mehr verachtet wird, geworden ist und Karlovy Vary sind nach dem II. Weltkrieg wieder international bekannte Kurstadt geworden.

8. Seznam použité literatury a pramenů:

- 1) SLABOTINSKÝ Radek, pod českou správou v nové republice, Karlovy Vary v prvním poválečném roce (květen 1945–červenec 1946), Karlovy Vary 2005, ISBN 80-239-4843-1
- 2) JIŘÍK, Václav: Kupředu levá – Historické epištoly z nejzápadnějších Čech, Praha 2008, ISBN 978-80-87027-43-1
- 3) Kolektiv autorů BERAN Jiří, BURACHOVIČ Stanislav, KLSÁK Jiří, ŠEBESTA Pavel, VAICOVÁ Romana, Dějiny karlovarského kraje, Karlovy Vary 2004, ISBN: 80-239-3477-5
- 4) AUGUSTIN, Milan, Konec 2. světové války v Karlových Varech, Pokus o rekonstrukci, Karlovy Vary 1995, Vydal úřad města Karlovy Vary ve spolupráci se Státním okresním archivem v Karlových Varech,
- 5) Kolektiv autorů: Rozumět dějinám, vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848 – 1948, Gallery 2002, ISBN 80-86010-55-4
- 6) SEDLÁK, Miroslav: historický průvodce Karlovarskem, Plzeň 1962,
- 7) MLEZIVA, Štěpán, Retrospektivní přehled územních jednotek a územních celků od roku 1850 do současnosti, Praha 2010, ISBN 978-80-200-1756-7
- 8) HENDRYCH, Dušan: Správní věda – Teorie veřejné správy, Praha 2007, ASPI a.s., ISBN 978-80-7357-248-8
- 9) MAŘÍK, Antonín, Archiv města Karlovy Vary, Archivní pomůcka č. 289, Karlovy Vary 2006, č. j. SOAP/030/-589/2006
- 10) HENDRYCH, Dušan, et al. *Správní právo - obecná část*. Praha. 7. vydání: C. H. Beck, 2007, ISBN 978-80-7400-049-2.
- 11) Ústavní zákon č. 1/1993 ve znění ústavního zákona č. 347/1997 Sb., 300/2000Sb., 448/2001 Sb., 395/2001 Sb., 515/2002 Sb. A 319/2009 Sb.
- 12) FLÖGEL, Jaroslav, JUDr.: obecní zřízení v Čechách, na Moravě a ve Slezsku a místní národní výbory, Praha 1948, In: SOKA č. 10701
- 13) NOVOTNÝ, Vladimír, Územní samospráva České republiky, Praha 2007, CEVRO Institut, o.p.s., ISBN 80-86816-22-2
- 14) HLEDÍKOVÁ Zdeňka, JANÁK Jan, DOBEŠ Jan, Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost. Praha 2007: NLN s.r.o., ISBN 978-80-7106-906-5
- 15) BERAN, Ladislav, Josef: Odepřená integrace – systémová analýza sudetoněmecké politiky v Československé republice 1918 – 1938, Praha 2009, ISBN 978-80-87377-02-4

- 16) SEDLÁK, N.: Boj proti fašismu na Karlovarsku v době okupace, Vydal OŠK ONV Karlovy Vary 1965
- 17) FUSEK, J; Příručky pro NV, Praha 1947, Min. vnitra II. odbor, in: SOkA, knihovna 6473
- 18) BALÍK Stanislav, HLOUŠEK Vít, HOLZER Jan, ŠEDO Jakub: Politický systém českých zemí 1848 – 1989, Masarykova univerzita 2007, ISBN 978-80-210-4250-6

Internet:

- 1) http://cs.wikipedia.org/wiki/Statut%C3%A1rn%C3%AD_m%C4%9Bsto#cite_note-tesa.C5.99-2
- 2) <http://www.policie.cz/clanek/historie-policie-a-cetnictva.aspx?q=Y2hudW09Mw%3d%3d>
- 3) <http://kvmuz.cz/typ/soudobe-dejiny/unor-1948-v-karlovyh-varech> - Mgr. Jan Nedvěd

Archiv:

- 1) SOA Plzeň, Fond Vládní president Karlovy Vary
- 2) SOA Plzeň, fond Landrat
- 3) SOkA Karlovy Vary, fond Měst. NV Karlovy Vary
- 4) SOkA Karlovy Vary. Fond ONV Karlovy Vary

9. Seznam příloh:

- 9.1. Složení městských rad z 24. dubna 1939
- 9.2. Berta Kreissl – Žádost o Villa Josefa – uvolněná po Dr. Max Eidinger - Žid nyní v roce 1938 již v Londýně
- 9.3. Tajná státní policie v K. Varech – výstavba gestapa – úřadovna Karlovy Vary
- 9.4. Zpráva o činnosti gestapa ze dne 24. října 1938
- 9.5. Seznam zatčených ze dne 18. října 1938
- 9.6. Seznam zatčených ze dne 16. a 17. října 1938
- 9.7. Výnos Vůdce říšského kancléře ze dne 16. března 1939 o Protektorátu Čechy a Moravy
- 9.8. Předmět – příslušníci gestapa, Sicherheitsdienstu a Abwehru-zpravodajské vytěžení
- 9.9. SNB-Měsíční zpráva o politické situaci z 2. ledna 1946
- 9.10. ZNV – Oběžník č. 188 – zajištění bezpečnosti
- 9.11. Rozdělení Karlových Varů na čtvrtě – 1. plán

**Verzeichnis
der
Bürgermeister und Beigeordneten
der
Gemeinden über 3000 Einwohner.
Erl.vom 24.April ds.Js., I-J-7-1494/39.**

Lfd. Nr.	a) Kreis b) Gemeinde c) Einwohner	Vor-und Zuname	Bürgermeister Beigeordneter	Geburtsjahr	hauptamtl. ehrenamtl.	Beruf
1	2	3	4	5	6	7
<u>Kreis Asch:</u>						
1	Asch 23.950	Ing. Gustav Geipel	Bürgermeister	1900	hauptamtl.	Dipl. Ing. u. Betriebs- leiter
		Richard Dobl	I. Beigeordneter	1897	ehrenamtl.	Agent
		Dr. Karl Seidl	II. "	1910	hauptamtl.	Amtsdir- ktor
		Dr. rer. pol. Bruno Ritter	III. "	1901	hauptamtl.	Rentmeis- ter
		Hermann Hauch	IV. "	1894	ehrenamtl.	Turnlehrer
2	Roszbach 4.160	Hermann Kapf	Bürgermeister	1906	hauptamtl.	Bäcker- meister
		Hans Tschner	I. Beigeordneter	1895	ehrenamtl.	Fabriks- beamter
		Frank Kerndör- fer	II. "	1899	ehrenamtl.	Weber
		Reinhold Mückel	III. "	1904	ehrenamtl.	Stuhl- meister
<u>Kreis Bischofteinitz:</u>						
3	Bischofteinitz 3.113	Eduard Hölzl	Bürgermeister	1898	hauptamtl.	Buchhalter
		Josef Angellus	Beigeordneter	1895	ehrenamtl.	Kassier
		Anton Kruck- ner	"	1900	ehrenamtl.	Lagerhaus- direktor
<u>Kreis Saari:</u>						
4	Fransousbad 3.183	Dr. med. Richard Krischan	Bürgermeister	1900	ehrenamtl.	Arzt
		Nikolaus Ma- schauer	I. Beigeordneter	1899	hauptamtl.	Kaufmänni- scher Abtei- lung- leiter
		Johann Meissner	II. "	1905	ehrenamtl.	Reichsbahn- gehilfe
5	Schönbach 4.770	Kasimir Baum- garten	Bürgermeister	1890	ehrenamtl.	Fabrikant
		Ferdinand Swiatek	I. Beigeordneter	1879	ehrenamtl.	Bäcker- meister
		Karl Dierl	II. "	1907	ehrenamtl.	Maschinist
<u>Kreis Sibingen</u>						

Lfd. Nr.	a) Kreis b) Gemeinde c) Einwohner	Vor- und Zuname	Bürgermeister Beigeordneter	Geburts- jahr	hauptamtl. ehrenamtl.	Beruf
1	2	3	4	5	6	7
<u>Kreis Elbogen:</u>						
6	Chodau 5.961	Josef Christl Hans Bockr Anton Schind- ler	Bürgermeister Beigeordneter " "	1900 1907 1893	hauptamtl. ehrenamtl. ehrenamtl.	Angestellter Rechtsan- wal t Angestellter
7	Elbogen 3.998	Gustav Lippert Josef Christl Wilh. Scholz	Bürgermeister Beigeordneter "	1895 1901 1891	hauptamtl. ehrenamtl. ehrenamtl.	Kaufmann Angestellter Kaufmann
8	Neusattl 4.565	Wenzl Köhler Josef Fleier Alfred Führich	Bürgermeister Beigeordneter "	1906 1897 1898	hauptamtl. ehrenamtl. ehrenamtl.	Elektro- techniker Schloaser Apotheker
9	Schlaggen- wald 3.288	Emanuel Hubl Emil Kolb Franz Fischer	Bürgermeister Beigeordneter "	1901 1881 1901	hauptamtl. ehrenamtl. ehrenamtl.	Beamter Bäcker Fachlehrer
<u>Kreis Falkenau:</u>						
10	Falkenau 10.634	Josef Eberl Dr. Eduard Kra- han Dr. Hermann Becker Ing. Karl Krä- ling	Bürgermeister Beigeordneter " " "	1899 1903 1890 1895	hauptamtl. hauptamtl. ehrenamtl. ehrenamtl.	Schneider- meister Stadtsekre- tär Rechtsan- wal t Betriebssteu- eriker
11	Haberspirk 3.346	Andreas Zähl Johann Schök Karl Garais	Bürgermeister Beigeordneter "	1904 1878 1896	hauptamtl. ehrenamtl. ehrenamtl.	Bergarbeiter Bäckermei- ster Buchhalter
12	Königsberg 5.088	Josef Reif Karl Reinhold Ernst Grill Ferdinand Lorenz	Bürgermeister Beigeordneter " "	1894 1882 1898 1904	ehrenamtl. ehrenamtl. ehrenamtl. ehrenamtl.	Fischler- meister Oberlehrer Bäckermei- ster Zuckerbäcker
13	Unterreiße- man 3.624	Anton Lenkl Johann Steidl Franz Zischka Johann Marek Josef Fischer	Bürgermeister Beigeordneter " " "	1891 1891 1896 1890 1898	ehrenamtl. ehrenamtl. ehrenamtl. ehrenamtl. ehrenamtl.	Wagmeister Bergarbeiter Oberbuch- halter Zimmermann Landwirt

Lfd. Nr.	a) Kreis b) Gemeinde c) Einwohner	Vor- und Zuname	Bürgermeister Beigeordneter	Geburts- jahr	hauptamtl. ehrenamtl.	Beruf
1	2	3	4	5	6	7
14	Zwodaun 3.998	Karl Schmidtkunz	Bürgermeister	1889	ehrenamtl.	Gastwirt
		Dr. Josef Klinger	Beigeordneter	1904	hauptamtl.	Gemeindebeamter
		Hugo Sachs	"	1893	ehrenamtl.	Beamter
<u>Kreis Graulitz:</u>						
15	Graulitz 13.936	Hans Fischer	Bürgermeister	1898	ehrenamtl.	Handelsvertreter
		Dr. Stefan Turba	Beigeordneter	1893	hauptamtl.	Amtsdirktor
		Anton Hüller	"	1885	ehrenamtl.	Polier
		Ferdinand Kohler	"	1904	"	Fleischer
		Hans Stowasser	"	1890	"	Faktor
		Lorenz Winter	"	1891	"	Fabrikant
		Richard Wefer	"	1900	"	Schlosser
		J.U. Dr. Alfred Riedl	"	1906	"	Rechtsanwalt
16	Schwaderbach 4.126	Konrad Martinetz	Bürgermeister	1907	"	Harmonika-Tischler
		Ernst Illner	Beigeordneter	1900	"	Angestellter
		Franz Fischer	"	1897	"	Kurbelsticker
		Emil Fischer	"	1897	"	Kurbelsticker
17	Silberbach 4.112	Franz Bauer	Bürgermeister	1904	"	Schuhmachermeister
		Hans Pfeiffer	Beigeordneter	1907	"	Perlmutterwarenerzeuger
		Willi Meinschmidt	"	1904	"	Zeichner
		Anton Lausmann	"	1891	"	Brettsägebesitzer
<u>Kreis St. Joachimsthal:</u>						
18	St. Joachimsthal 7.316	Dr. Wilhelm Messner	Bürgermeister	1905	hauptamtl.	Rechtsanw.
		Adolf Kinnl	Beigeordneter	1899	ehrenamtl.	Tischler
		Franz Schmidt	"	1882	ehrenamtl.	Kämm. Sekre
		Otto Erlbeck	"	1890	ehrenamtl.	tär i.R. Hotelier
		Anton Weis	"	1900	ehrenamtlich	Konditor

Kreis Kaaden

fd. r.	a) Kreis b) Gemeinde c) Einwohner	Vor-und Zuname	Bürgermeister Beigeordneter	Geburts- jahr	hauptamtl. ehrenamtl.	Beruf
1	2	3	4	5	6	7
	<u>Kreis Kaaden:</u>					
19	Kaaden 8.641	Dr. Karl Schmidt	Bürgermeister	1897	hauptamtl.	Rechtsan- walt
		Karl Tschochner	Beigeordneter	1900	ehrenamtl.	Konditor
		Walter Krümert	"	1903	"	Priv. Ange- stellter
		Alfred Kreibich	"	1906	"	Kaufmann
		Karl Fritsch	"	1894	"	städt. Beam- ter
	<u>Kreis Karlsbad:</u>					
20	Altrohla 7.660	Kraus Arthur	Bürgermeister	1897	hauptamtl.	Zahntechni- ker
		Fink Ernst	Beigeordneter	1891	ehrenamtl.	Prokurist
		Rudolf Hein	"	1895	"	Kaufmann
		Alwin Klier	"	1897	"	Steindruck- ker
21	Schlackenwerth 3.200	Dr. Leopold Reinelt	Bürgermeister	1903	ehrenamtl.	Rechtsan- walt
		Karl Wansra	Beigeordneter	1896	ehrenamtl.	Schneidern
		Emil Morbach	"	1891	"	Porzellan- dreher
		Purkert Gustav	"	1901	"	Färber
	<u>Kreis Marienbad:</u>					
22	Marienbad 6.300	Dr. Otto Manner	Bürgermeister	1893	hauptamtl.	Rechts- anwalt
		Josef Stefan Wünsche	Beigeordneter	1889	ehrenamtl.	Bankdirek- tor
		Dr. August Her- zig	"	1878	ehrenamtl.	Rechtsan- walt
23	Auschowitz 4.519	Franz Nitsch	Bürgermeister	1880	ehrenamtl.	Lehrer a. D.
		Anton Meinbe- schmidt	Beigeordneter	1897	ehrenamtl.	Buchhändler
		Alois Klug	"	1899	ehrenamtl.	Professor
	<u>Kreis Mies:</u>					
24	Mies 5349	Jüljus Lenhart	Bürgermeister	1891	hauptamtl.	Lichtbild- ner
		Michael Dusik	Beigeordneter	1895	ehrenamtl.	Lehrer
		Emanuel Lampel	"	1877	ehrenamtl.	Steuersek- tär a. D.
		Dr. Alfred Panz	"	1905	ehrenamtl.	Rechtsan- walt
	<u>Mütschen</u>					

	Land Gemeinde	Bürgermeister Beigeordneter	Geburts- jahr	hauptamtl. ehrenamtl.	Beruf	
	2	4	5	6	7	
	Alois Singer	Bürgermeister	1904	hauptamtl.	Kassenbe- amter	
	Josef Kraus	Beigeordneter	1887	ehrenamtl.	Landwirt	
	Eduard Hädl- Seifert	"	1898	ehrenamtl.	Zahntech- niker	
	Franz Wech	"		ehrenamtl.	Landwirt	
	Karl Lutz	Bürgermeister	1908	hauptamtl.	Arbeiter	
	Hans Demal	Beigeordneter	1894	ehrenamtl.	Lager- hausdirekt.	
	Hans Jirschick	"	1886	ehrenamtl.		
	Dr. Heinrich Voith	"	1902	ehrenamtl.	Studien- rat	
<u>Kreis Neudorf</u>						
	Neudorf 9.042	Anton Menigat	Bürgermeister	1896	hauptamtl.	Fabriks- schlosser
		Wenzl Blob	Beigeordneter	1890	ehrenamtl.	Konditor
		Walter Josef	"	1899	"	Beamter
		Josef Köhler	"	1889	"	Beamter i. R.
		Franz Däubner	"	1898	"	Chauffeur
		Johann Stöckner	"	1892	"	Kaufmann
		Franz Görg	"	1891	"	Lehrer
		Ing. Viktor Pohl	"	1892	"	Fabr. Direk- tor
		Anton Reitzner	"	1899	"	Landwirt
29	Bürringen 3.023	Rudolf Schnapp	Bürgermeister	1897	ehrenamtl.	Landwirt
		Ing. Anton Neu- mann	Beigeordneter	1903	"	
		Hans Endt	"	1899	"	Angestell- ter
		Leo Hofmann	"	1892	"	Spitzen- händler
		Hans Siegl	"	1875	"	Zimmermann
		Hans Ströber	"	1880	"	Buchhalter
		Josef Ullmann	"	1898	"	Maurer
<u>Kreis Podersam</u>						
<u>Podersam</u>						

Lfd. Nr.	a) Kreis b) Gemeinde c) Einwohner	Vor- und Zuname	Bürgermeister Beigeordneter	Geburts- jahr	hauptamtl. ehrenamtl.	Beruf
1	2	3	4	5	6	7
30	Podersam 3.730	Frans Weis	Bürgermeister	1906	hauptamtl.	Angestell- ter Schneider- meister Beamter Baumeister Fachlehrer
		Josef Kutschka	Beigeordneter	1887	ehrenamtl.	
		Viktor Klinger	"	1886	"	
		Josef Rehschmied	"	1893	"	
		Leopold Weis	"	1907	"	
<u>Kreis Pressnitz:</u>						
31	Pressnitz 3.100	Josef Wenzel	Bürgermeister	1891	hauptamtl.	Musiklehrer Kaufmann Reichspost- angestellte
		Otto Kunz	Beigeordneter	1895	ehrenamtl.	
		Adalbert Reich- mann	"	1892	"	
32	Schmiedeberg 4.456	Joh. Schmiedl	Bürgermeister	1898	hauptamtl.	Kaufmann Kontorist Kaufmann
		Ernst Lienert	Beigeordneter	1906	ehrenamtl.	
		Joh. Jofmann	"	1886	"	
33	Weipert 12.225	Paul Schenk	Bürgermeister	1893	hauptamtl.	Fabrikant Kaufmann Werkführer
		Bruno Fleil	Beigeordneter	1886	ehrenamtl.	
		Ernst Poppa	"	1890	"	
		Anton W. Kiese- wetter	"	1890	ehrenamtl.	
		<u>Kreis Saaz:</u>				
34	Saaz 18.100	Adolf Dietl	Bürgermeister	1892	hauptamtl.	Gauinspek- teur Rechtsan- waltsanwär- ter Rechtsanwalt Kaufmann
		Dr. Walter Gross	Beigeordneter	1907	hauptamtl.	
		Dr. Ernst Krübl	"	1895	ehrenamtl.	
		Anton Schwlpp	"	1889	"	
35	Postelberg 3.311	Josef Wespalets	Bürgermeister	1912	hauptamtl.	Lehrer Sattlermei- ster Bürgerschul- direktor i.R. Tierarzt
		Josef Zene	Beigeordneter	1896	ehrenamtl.	
		Johann Spatzal	"	1875	"	
		Wenzel Lukes	"	1892	"	
<u>Kreis Tachau:</u>						

Lfd. Nr.	a) Kreis b) Gemeinde c) Einwohner	Vor- und Zuname	Bürgermeister Beigeordneter	Geburts- Jahr	hauptämtl. ehrenämtl.	Beruf
1	2	3	4	5	6	7
<u>Kreis Tachau</u>						
36	Tachau 6.683	Hans Sachs	Bürgermeister	1900	hauptämtl.	Bankdirigent
		Josef Herrmann	Beigeordneter	1893	ehrenämtl.	Büroangestellter
		Erwin Rosnitschek	"	1898	"	Angestellter
		Franz Spötka	"	1886	"	Werkmeister
		Wilfried Liebisch	"	1895	"	Fabrikdirektor
37	Plan 4.395	Friedrich Andres	Bürgermeister	1893	hauptämtl.	Kassier bei der Sparkasse
		Franz Kröhn	Beigeordneter	1887	ehrenämtl.	Studienrat
		Anton Kanzler	"	1901	"	Elektrikmonteur

Příloha 9.2 - Berta Kreissl - Žádost o Villa Josefa - uvolněná po Dr. Max Eidinger - Žid nyní v roce 1938 již v Londýně

1) Vermerk: Berta Kreissl, Drahowitz Nr. 47, ersucht um Bestellung als Verwalterin des Hauses "Villa Josefa" unter Vorlage eines Schreibens des geflüchteten Eigentümers Dr. Max Eidinger (Jude), derzeit London und einer Bestätigung des Ortsleiters der SdP. Ortsgruppe Drahowitz vom 31. Oktober 1938.

2) Der kommissarische Bezirkshauptmann
Egh.Nr. 152

Karlsbad, am 2. Nov. 1938.

Urschriftlich unter Rück-
bitung mit 2 Anlagen
der

Bezirksleitung der SdP.
in Karlsbad

übersandt.

Ich bitte um eine Aeusserung
zu dem Ansuchen des Fräulein Berta
Kreissl und um Mitteilung, ob gegen
die Bestellung der Genannten als
Verwalterin des Hauses Villa Josefa
in Karlsbad Einwände bestehen oder
ob die Bestellung eines Treuhänders
bereits vorgesehen ist.

R
Oberregierungsrat.

3) Zum 10./11.1938.

37.11.38
[Handwritten signatures]

Příloha 9.3 - Tajná státní policie v K. Varech – výstavba gestapa – úřadovna Karlovy

Vary

Geheime Staatspolizei Karlsbad, den 21. November 1938.
Staatspolizeistelle
K a r l s b a d
Tgb.Nr. I A 545/38.

Streng vertraulich!

Vorläufiger Aufbau der Geheimen Staatspolizei

Staatspolizeistelle Karlsbad.

- 1.) Die Staatspolizeistelle Karlsbad umfaßt das Gebiet des Regierungsbezirkes Karlsbad. Die Diensträume befinden sich in Karlsbad, Obere Schillerstraße.
Fernsprecher: Karlsbad 3489-3491.
Leiter: Regierungsrat SS-Sturmabführer S t o s s b e r g .
Vertreter: Assessor G m e i n e r .
Abteilung I: Leiter: Polizei-Oberinspektor
Grauer-Carstensen,
Abteilung II: Leiter: Kriminal-Kommissar
W e b e r ,
Abteilung III: Leiter: Kriminal-Kommissar
M o s i g .

Die Zentrale in Karlsbad ist neben der Bearbeitung aller grundsätzlichen Fragen örtlich zuständig für die Bezirkshauptmannschaften Karlsbad, Graslitz, Neudek, Joachimsthal, Elbogen und Luditz.

- 2.) Dienststelle: M a r i e n b a d :
Marienbad, Stadthaus
Fernsprecher: 2424, 2009
nach Dienstschluß: Haus "Miramare" 2199.
Leiter: Kriminal-Sekretär S p i t z b a r t h .
Sie ist örtlich zuständig für die Bezirkshauptmannschaften
Marienbad, Tepl und Plan.

3.) Dienststelle Eger:

Eger, Münzgasse 2

Fernsprecher: 88/1, 88/2, 88/3

Leiter: Kriminal-Kommissar S c h m i d t .

Sie ist örtlich zuständig für die Bezirkshauptmannschaften
Eger, Asch und Falkenau.

4.) Dienststelle Komotau:

Komotau, Konrad Henlein Platz 3300 (Bezirksbehörde)

Fernsprecher: 547, 548

Leiter: Kriminal-Kommissar a.Pr. Z i e m e r .

Sie ist örtlich zuständig für die Bezirkshauptmannschaften
Komotau, Kaaden und Pressnitz.

5.) Dienststelle Brüx:

Brüx, Adolf Hitler Platz

Fernsprecher: 555

Leiter: Kriminal-Kommissar R e i c h e r t

Sie ist örtlich zuständig für die Bezirkshauptmannschaft Brüx.

6.) Dienststelle Mies:

Mies, Egererstraße Nr. 772

Fernsprecher: Abt.II- 165, Abt.III- 151.

Leiter: Kriminal-Kommissar Z i e g l e r .

Sie ist örtlich zuständig für die Bezirkshauptmannschaften
Mies, Tachau und Bischofteinitz.

7.) Dienststelle Saaz:

Saaz, Konrad Henleinstraße Nr.1262

Fernsprecher: 238.

Leiter: Kriminal-Kommissar J o n i g k o i t .

Sie ist örtlich zuständig für die Bezirkshauptmannschaften
Saaz und Podersam.

Příloha 9.4 - Zpráva o činnosti gestapa ze dne 24. října 1938

Geheime Staatspolizei
Einsatzkommando Karlsbad

Karlsbad, den 25. Oktober 1938

G e h e i m !

Tätigkeitsbericht
für den 24. Oktober 1938.

1.) Festnahmen:

in Karlsbad	21	Personen
in Elbogen	8	"
in Neudek	7	"
insgesamt	36	Personen

Stand der Festnahmen seit 4. Oktober 1938: 721 Personen.

Die festgenommenen Personen sind Angehörige der sozialdemokratischen Partei, der Roten Wehr und der K.P.C. und sind fast durchweg als Spitzel der tschechischen Staatspolizei in Erscheinung getreten.

2.) Durchsuchungen:

in Karlsbad	21
in Elbogen	5
in Kaaden	14
in Joachimsthal.....	2

In Elbogen und Joachimsthal wurde bei den Durchsuchungen staatspolizeilich wichtiges Material nicht vorgefunden.

In Kaaden ergaben bei 14 verschiedenen marxistischen Gewerkschaften und Vereinen vorgenommene Durchsuchungen den Barbetrag von Kc 4.754.35, welcher sichergestellt wurde.

Zu der Schließung des marxistischen Konsumvereins in Luditz - vergleiche Tätigkeitsbericht für den 21. Oktober 1938 - ist noch zu berichten, daß die Bestandsaufnahme ein Warenlager von Kc 50.000.- ergeben hat.

In Karlsbad wurden 19 jüdische Geschäfte und Wohnungen versiegelt.

3.) Besondere Vorkommisse:

Der im Gerichtsgefängnis in Neudorf einsitzende Josef Ebert, Angehöriger der Roten Wehr, unternahm am 24.10.1938 einen Selbstmordversuch. Ebert brachte sich eine 17 cm lange Schnittwunde an der linken Halsseite bei. Lebensgefahr besteht z.Z. nicht.

Altmeyer

Sta.

Příloha 9.5 - Seznam zatčených ze dne 18. října 1938

Geheime Staatspolizei
Einsatzkommando Karlsbad

Karlsbad, den 10.38

II G

Festnahmeliste.

für den 18. Oktober 1938.

Festgenommen wurden:

in Karlsbad

- 1.) K ö w e r Wilhelm, Schriftsetzer, geb. 14.9.1911
in Altrohlau, wohnhaft in Aich Nr. 245
Mitglied der DSAP und der Roten Wehr
- 2.) W e n z e l Heinrich, Porzellandreher, geb. 28.3.
1908 in Meierhöfen, wohnhaft Aich
Nr. 37. Mitglied der DSAP, Subkassierer
der freien Gewerkschaft.
- 3.) G r u n d Julius, Maurerpolier, geb. 12.3.1876 in
Pirkenhammer, wohnh. Pirkenhammer
Nr. 62, Mitglied der DSAP und Vor-
steher der Gemeinde.
- 4.) K a z c h n e r Adalbert, Arbeiter, geb. 20.10.91
in Fischern, wohnh. Altrohlau Nr. 154
Mitglied der DSAP und der Roten Wehr.

in Neudek

- I.) P e c h e r Johann, geb. 6.6.01 in Neudek, wohnh.
in Neudek 572. War Wachmann und ge-
hörte der Roten Wehr als Bezirks-
führer an.

Příloha 9.5 - Seznam zatčených ze dne 18. října 1938

Geheime Staatspolizei
Einsatzkommando Karlsbad

Karlsbad, den 10.38

II G

Festnahmeliste.

für den 18. Oktober 1938.

Festgenommen wurden:

in Karlsbad

- 1.) K ö w e r Wilhelm, Schriftsetzer, geb. 14.9.1911
in Altrohlau, wohnhaft in Aich Nr. 245
Mitglied der DSAP und der Roten Wehr
- 2.) W e n z e l Heinrich, Porzellandreher, geb. 28.3.
1908 in Meierhöfen, wohnhaft Aich
Nr. 37. Mitglied der DSAP, Subkassierer
der freien Gewerkschaft.
- 3.) G r u n d Julius, Maurerpolier, geb. 12.3.1876 in
Pirkenhammer, wohnh. Pirkenhammer
Nr. 62, Mitglied der DSAP und Vor-
steher der Gemeinde.
- 4.) K a s c h n e r Adalbert, Arbeiter, geb. 20.10.91
in Fischern, wohnh. Altrohlau Nr. 154
Mitglied der DSAP und der Roten Wehr.

in Neudek

- I.) P e c h e r Johann, geb. 6.6.01 in Neudek, wohnh.
in Neudek 572. War Wachmann und ge-
hörte der Roten Wehr als Bezirks-
führer an.

2.) E l s t e r Wenzel, geb. 21.3.01 in Neudek,
wohnh. Neudek 274. War Kommandant
der Roten Wehr bis 1937. Er war
aktiv bei allen Aktionen beteiligt.
Seine Anhänger trieben einen SDP-
Mann in den Tod.

3.) M ö c k e l Heinrich, geb. 8.5.19 in Neudek,
wohnh. Neudek 878. Er war bei der
Bevölkerung als Spitzel der tsch.
Staatspolizei bekannt und ist ein
fanatischer Deutschenhasser.

4.) H o r n Josef, geb. 20.8.80 in Eger, wohnh.
Neudek 883. Langjähriges Mit-
glied der SPD u. Leiter des Arbeits-
amtes. Er stand mit dem flüchtigen
Dr. Henisch in Verbindung.

in Elbogen

I.) G r a f Anton, geb. 22.11.09 in Grasseth, Berg-
arbeiter, wohnh. Littnitz 122.
Spitzeltätigkeit.

2.) F i c k e r t Josef, geb. 9.4.93 in Chodau,
wohnh. in Chodau 90. Angeblich
Überfall auf SDP-Leute.

in Joachimsthal

I.) K e m p f Franz, geb. 22.11.00 in Maria-Sorg,
Bergmann, wohnh. in Maria-Sorg
Nr. 25. KPD-Mann.

Rn.

Priloha 9.6 - Seznam zatčených ze dne 16. a 17. října 1938

Geheime Staatspolizei
Einsatzkommando Karlsbad

II G

Festnahmeliste

für den 16. und 17. Oktober 1938.

Festgenommen wurden:

in Karlsbad

- 1.) Dr. R u f f Artur, Arzt, geb. am 7.8.1882 in Stuttgart, ev. verh. (Volljude), wohnhaft in Karlsbad, Ed. Knollstr. 11. Er ist der kommunistischen Betätigung beschuldigt.
- 2.) S t a r k Alois, Maurer, geb. am 25.7.1897 in Altdorf, ev. verh. wohnhaft in Meierhöfen, Goethestr. 7. Nach Angabe von Zeugen hat Stark in seiner Wohnung und im Hause in überlautem Ton die kommunist. Internationale gesungen.
- 3.) M e n t z l Viktor, Beamter, geb. am 12.12.1912, in Fischern, kath. ledig, wohnhaft in Fischern Rosenbühl 504. M. hat sich hier selbst gestellt, er ist Rückwanderer aus Prag und hat nach eigenem Geständnis mit der KPD sympathisiert.
- 4.) S i m o n Adolf, Arbeiter, geb. 3.5.1912 in Fischern, ohne Religion, ledig, wohnhaft in Fischern 543. Simon legte nach der Festnahme ein Geständnis ab, daß er den Posten eines KPD-Funktionärs bekleidet hat.
- 5.) R i c h t e r Alfred, Tagarbeiter, geb. 14.2.1889 in Aich, wohnhaft Schlackenwerth Nr. 337 (Funktionär der DSAP)
- 6.) K a l f u s Ludwig, Arbeiter, geb. 24.6.1900 in Altrohlau, wohnhaft in Altrohlau, Hauptstraße 171, Mitglied der Roten Wehr.
- 7.) K a s p a r Frantisek, Kleinlandwirt, geb. 25.4.18 in Milecko, wohn. Protowitz (Mitglied der Roten Wehr)
- 8.) K e m p f Anton, Bergmann, geb. 2.4.1904 in Weheditz, wohnhaft Ottowitz 57. (Mitglied der DSAP, freien Gewerkschaft und Roten Wehr).

- 9.) Z i m m e r h a c k l Rudolf, Bergmann, geb.22.6.1904 in Weheditz, wohnh.Ottowitz Nr.57 (Mitglied der DSAP, und der Roten Wehr)
- 10.) H e r o l d Alois, Tischler, geb.4.9.1891 in Uttwa, wohnh.in Lichtenstadt 249 (Mitglied der DSAP, wollte die Rote Wehr gründen)
- 11.) H e r g e r t Johann, Expedient, geb.9.4.1886, in Zwetbau, wohnh.Fischern 463, (Funktionär der DSAP)
- 12.) L e n k Alfred, Arbeiter, geb.18.9.1908 in Zettlitz, wohnh.Weheditz 200 (Funktionär der DSAP und Roten Wehr)
- 13.) E c k l Rudolf, Porzellanbrenner, geb.28.9.1894 in Donawitz, wohnh.in Donawitz 52 (Funktionär der DSAP)
- 14.) W a l t e r Ferdinand, Tagarbeiter, geb.1.4.1909, in Hohendorf, wohnh.Weheditz 200 (Funktionär der DSAP)

~~15.) F o r s t e r Rudolf, Arbeiter, geb.18.9.1908 in Zettlitz, wohnh.Weheditz 200 (Funktionär der DSAP und Roten Wehr)~~

in Elbogen

- (1.) O p a l e c k y Alois, 7.5.10.Nebanitz geb., Grünlas 111 wohnhaft, tschechischer Soldat, will 7 Tage ins Sudetenland beurlaubt sein. Festgenommen wegen dringenden Spionageverdacht.
- (2.) M o d e r Josef, geb.10.6.1910 in Braunsdorf, ebenda Nr.6 wohnhaft, wegen Notierung in Sonderfahndungsliste Seite 203 und Angehörigkeit zur Roten Wehr.

in Joachimsthal

- 1.) F i s c h e r Josef, geb. 14.9.1908 in Chodau, Metallschl., led.evang, wohnh.in Jokes Nr.72. Auf Grund der Fahndungsliste St.32 zur Festnahme aufgegeben.

in Graslitz

- 1.) S o u k u p Karl, geb.26.5.1910 in Hostivice, ehem.tschechischer Postverwalter. Deutschfeindliches Verhalten.

in Neudek

- 1.) S t a r k Anton, Arbeiter, geb.13.8.1913 in Neudek, hier 370 wohnh. St.hat vor dem Einmarsch der deutschen Truppen tschechischen Staatsangehörigen Waffen zugesteckt, um auf Deutsche zu schießen. Er gehörte der sozialistischen Jugend an.

in Luditz

- 1.) K r o u p a August, geb. 9.7.1904 in Cerovic,
wohnhaft in Podersanka.
- 2.) B ä h r Leopold, geb. 3.7.1900 in Jessnitz,
ehem. Vorsitzender der SAP Jessnitz.
- 3.) G o t t l i e b Giesela, geb. 27.7.1873 in Brünn,
Jüdin.

Příloha 9.7 - Výnos Vůdce říšského kancléře ze dne 16. Března 1939 o Protektorátu Čechy a Morava

(Překlad.)

**Výnos Vůdce a říšského kancléře
ze dne 16. března 1939
o Protektorátu Čechy a Morava.**

Po tisíc let náležely k životnímu prostoru německého národa česko-moravské země. Násilí a nerozum vytrhly je svévolně z jejich starého historického okolí a posléze jejich zapojením do umělého útvaru Česko-Slovenska vytvořily ohnisko stálého neklidu. Od roku k roku zvětšovalo se nebezpečí, že z tohoto prostoru — jako již jednou v minulosti — vyjde nové nesmírné ohrožení evropského míru. Neboť česko-slovenskému státu a jeho držitelům moci se nepodařilo organisovati rozumné soužití národních skupin, v něm svémocně spojených, a tím probuditi a zachovati zájem všech zúčastněných na udržení jejich společného státu. Tím však prokázal svou vnitřní neschopnost k životu a propadl proto nyní také skutečnému rozkladu.

Německá říše však nemůže v těchto pro její vlastní klid a bezpečnost stejně jako pro obecné blaho a obecný mír tak rozhodně důležitých oblastech trpěti žádné trvalé poruchy. Dříve nebo později musela by nésti nejtěžší důsledky jako mocnost dějinami a zeměpisnou polohou nejsilněji interesovaná a spolupostížená. Odpovídá tudíž příkazu sebezáchovy, jestliže Německá říše jest rozhodnuta zasáhnouti rozhodně k zajištění základů rozumného středoevropského řádu a vydati nařízení, která z toho vyplývají. Neboť dokázala už ve své tisícileté dějinné minulosti, že díky jak velikosti, tak i vlastnostem německého národa jediná jest povolána řešiti tyto úkoly.

Naplněn vážným přáním sloužiti opravdovým zájmům národů sídlících v tomto životním prostoru, zajistiti národní svébytnost německého a českého národa, prospěti míru a sociálnímu blahu všech, nařizují tudíž jménem Německé říše jako základnu pro budoucí soužití obyvatelů těchto oblastí toto:

Článek 1.

(1) Části bývalé Česko-Slovenské republiky, obsazené v březnu 1939 německými oddíly, náleží od nynějška k území Velkoněmecké říše a vstupují jako „Protektorát Čechy a Morava“ pod její ochranu.

(2) Pokud obrana Říše toho vyžaduje, učiní Vůdce a říšský kancléř pro jednotlivé části těchto území úpravu od toho odchylnou.

Článek 2.

(1) Obyvatelé protektorátu, kteří jsou příslušníky německého národa, stávají se německými státními příslušníky a podle předpisů zákona o říšských občanech z 15. září 1935 (Říš. Zák. I., str. 1146) říšskými občany. Pro ně platí tudíž také ustanovení na ochranu německé krve a německé cti. Podléhají německé soudní pravomoci.

(2) Ostatní obyvatelé Čech a Moravy stávají se státními příslušníky Protektorátu Čechy a Morava.

Článek 3.

(1) Protektorát Čechy a Morava jest autonomní a spravuje se sám.

(2) Vykonává svoje výsostná práva, náležející mu v rámci protektorátu, ve shodě s politickými, vojenskými a hospodářskými potřebami Říše.

(3) Tato výsostná práva jsou vykonávána vlastními orgány a vlastními úřady s vlastními úředníky.

Článek 4.

Hlava autonomní správy Protektorátu Čechy a Morava požívá ochrany a čestných práv hlavy státu. Hlava protektorátu potřebuje pro výkon svého úřadu důvěry Vůdce a říšského kancléře.

Článek 5.

(1) Jako zastávce říšských zájmů jmenuje Vůdce a říšský kancléř „Říšského protektora v Čechách a na Moravě“. Jeho úřední sídlo jest Praha.

(2) Říšský protektor jako zástupce Vůdce a říšského kancléře a jako zmocněnec říšské vlády má úkol pečovati, aby bylo dbáno politických směrnic Vůdce a říšského kancléře.

(3) Členové vlády protektorátu jsou potvrzováni říšským protektorem. Potvrzení může býti odvoláno.

(4) Říšský protektor jest oprávněn dáti se informovati o všech opatřeních vlády protektorátu a uděleti jí rady. Může podati námítky proti opatřením, která by byla s to poškoditi Říši, a je-li nebezpečí v prodlení, vydati nařízení nutná ve společném zájmu.

(5) Od vyhlášení zákonů, nařízení a jiných právních předpisů, jakož i od výkonu správních opatření a pravoplatných soudních rozsudků jest upustiti, podá-li říšský protektor námítky.

Článek 6.

(1) Zahraniční věci protektorátu, obzvláště ochranu jeho státních příslušníků v cizině, zastává Říše. Říše povede zahraniční věci tak, jak to odpovídá společným zájmům.

(2) Protektorát obdrží zástupce u říšské vlády s úředním označením „vyslanec“.

Článek 7.

(1) Říše poskytuje protektorátu vojenskou ochranu.

(2) Vykánávající tuto ochranu, udržuje Říše v protektorátu posádky a vojenská zařízení.

(3) Pro udržení vnitřní bezpečnosti a pořádku může protektorát zříditi vlastní sbory. Organizaci, početní sílu a výzbroj určí říšská vláda.

Článek 8.

Říše vykonává bezprostřední dohled na do-pravnictví, jakož i na pošty a telekomunikace.

Článek 9.

Protektorát náleží k celnímu území Německé říše a podléhá její celní výsosti.

Článek 10.

(1) Zákonitým platidlem jest vedle říšské marky až na další koruna.

(2) Poměr obou měn navzájem určí říšská vláda.

Článek 11.

(1) Říše může vydávati právní předpisy s platností pro protektorát, pokud toho vyžaduje společný zájem.

(2) Pokud je dána společná potřeba, může Říše převzít do vlastní správy správní obory a zříditi k tomu potřebné vlastní říšské úřady.

(3) Říšská vláda může učiniti opatření potřebná k udržení bezpečnosti a pořádku.

Článek 12.

Právo platné nyní v Čechách a na Moravě zůstává v účinnosti, pokud neodporuje smyslu převzetí ochrany Německou říší.

Článek 13.

Říšský ministr vnitra vydá v dohodě se zúčastněnými říšskými ministry právní a správní předpisy potřebné k provedení a doplnění tohoto výnosu.

V Praze dne 16. března 1939.

Vůdce a říšský kancléř:

Adolf Hitler v. r.

Říšský ministr vnitra:

Frick v. r.

Říšský ministr zahraničí:

Ribbentrop v. r.

Říšský ministr a přednosta říšské kanceláře:

Dr. Lammers v. r.

O p i s

Ministerstvo vnitra.

O.j.: Z/I - 3065 - 2/1 - 1946

V Praze dne 2. ledna 1946

T a j n ě

Zemskému národnímu výboru
v Praze, v Brně, expositurě v Mor. Ostravě.
Hlavnímu velitelství sboru národní bezpečnosti
v Praze.
Zemskému velitelství sboru národní bezpečnosti
v Praze, v Brně, v Mor. Ostravě.
Všem okresním národním výborům
/okresním správním komisím/
a expositurám ONV
- bezpečnostní referent -
Všem místním národním výborům
měst a vlastním statukem
- bezpečnostní referent -
Všem ředitelstvím a úřadům národní bezpečnosti
- oddělení státní bezpečnosti -
Všem orgánům zpravodajským.

Předmět : Příslušníci gestapa, Sicherheitsdienstu a Abwehru -
zpravodajské vytěžení.

Jedním z nejvydatnějších a nejhodnotnějších zdrojů správ
o činnosti českých zrádců, divů a placených agentů a informátorů
gestapa, Sicherheitsdienstu a Abwehru /Abw/ jsou příslušníci a i nižší
zaměstnanci těchto německých zpravodajských úřadů. /Příslušníkem gesta-
pa, SD a Abw. se rozumí pouze aktivní úředník nebo zřízenec úřadovny
gestapa, SD, Abw./

Ministerstvo vnitra zjistilo, že se tohoto pramene správ
nevyužívá tak, jak by odpovídalo jeho důležitosti a možnostem. V oje-
dinělých případech byly projevem snahy snížit význam tohoto pramene
správ. Bylo potvrzeno, že příslušníci gestapa jsou jako svědci nevě-
rohodní, že udávají lidi se msty a pod. Když se šlo ke kořenům těchto
námitek, ukázalo se, že výpovědi příslušníků gestapa kompromitovaly
těžce osoby, na nichž měli vyslyšející osobní zájem. Byl hidden i pří-
pad, že se z výslechových protokolů dvou úředníků gestapa v jednom
moravském městě stratila ona část, jež uváděla velmi těžce ze spo-
lupráce a gestapem významnou úřední osobu. Překotný apšch nalésti
rychle několik kriminálních případů a postaviti příslušníka gestapa
před lidový soud, aby byl odsouzen ke strátě hrdla, aniž byl před tím
důkladným hloubkovým výslechem vytěžen zpravodajsky, je nepochopitelný
a někdy i podceňující. V prvních dnech revoluce vyskytly se dokonce
i případy, že se jednotlivci pokoušeli zneužítí revolučního slámu roz-
jitřeného lidu k násilnému odstranění příslušníků gestapa, aby zmizeli
hlavní svědci jejich zrádcovské a kolaborantské činnosti z dob okupace.

Ministerstvo vnitra proto vydává všem vyšetřujícím orgánům českých národních výborů /ZNV/ a Okresních národních výborů /ONV/ Okresních správních komisí - OKK/ i státní bezpečnosti tyto pokyny:

- 1./ Žádný příslušník gestapa nebudí přístě stáven před níměstný lidový soud, dokud nebyl podroben spravedlivému odbornému důkladnému hloubkovému výsledku a nebyl spravedlivě vyšetřen a úplně vyčerpán o českých a německých udavačích, diverzích, informátorech a placených agentech ze všech jim řešených případů.
 - a/ s doby před okupací /viz případ prof. Lessinga a ing. Formise, říšské teroristické, sabotažní a vyvodačské akce s dob první a druhé republiky,
 - b/ s doby okupace s zemích českých,
 - c/ na Slovensku,
 - d/ v jiných zemích.
- 2./ Jest podrobně vyzkoumání, zda se účastnil akce proti parasutistům a partyzánům, a které české osoby při nich gestapo používalo.
- 3./ Kterých osob používali jako volavky a provokatéry, kdy, kde v kterých případech.
- 4./ Které české i německé osoby úřední, politické, vojenské, církevní s průmyslu, obchodu, živnosti, zemědělství, umění a s jiných oblastí národního života se propíjčily ke spolupráci s gestapem, SD a Abwehrem.
- 5./ Na které osoby gestapa, SD a Abwehru byly napadeny.
- 6./ Jaké správy dodávaly a všeobecně, a konkrétní případy.
- 7./ Jak byly za svou činnost odměňovány.
- 8./ Kde se odvíjaly jednání, jak tyto osoby doručovaly německému spravodajství písemné správy, na jaké krycí adresy, zahraničky a pod.
- 9./ Každý případ zrádectví a udavačství, na který si vyšlechovaný vspomene i s případy svých kolegů, kde může uvést na stopu udavačů a agentů gestapa.
- 10./ Vše, co ví o spolupráci bývalých členů protektorátní vlády a jejich tajemníků a spolupracovníků, pokud se týká akcí s gestapem, SD a Abwehrem.
- 11./ Vše, co ví o aktivní spolupráci E.H. Franka s gestapem, SD a Abwehrem.
- 12./ Vše, co ví o případu Lidie a Ležáků, pokud se týká aktivní činnosti českých a německých osob na této akci. Kde se svou činností účastnil, kde o ní vyprávěl a pod. Kde a kde má fotografické nebo filmové snímky akcí v Lidiech a Ležákách.
- 13./ Vše, co ví o Hadravské, pokud se týká činnosti osob na této akci /udavači, provokatéry/.
- 14./ Jak spolupracovali německí sprav. orgány s protektorátními poštovními úřady, a kteří poštovní orgány jim zachycovali a odváděli dopisy sledovaných osob. Které osoby odposlouchávaly telefonické rozhovory a hlásily hovory sledovaných osob.

partyzány, komunisty, Národní výbory a pod./.

Každou stránku uprostřed nahoře očíslovati a v pravém rohu dále označiti na každé stránce příjmením a jménem gestapáka /šitelným podpisem/.

Hlášení necht jsou psána gestapáky, kteří ovládají dokonale češtinu česky, ostatními německy.

K této práci necht jsou gestapákům poskytnuty vhodné stoly a podložky pod papír a nebudí šetřeno žádnými prostředky, aby se svěže školu mohli zhostiti se nejzjevněji. Jde o velmi závažnou a vážnou akci a materiál bude mít i cenu historickou.

Necht najde u všech orgánů tute akci řídicích a prováděcích nad ní dozor, plně pochopení a pozornost, jaké zasluhuje. Je to akce, která probíhá současně na území celého státu a přinese jistě velmi významné poznatky a překvapující odhalení.

Výsledky vlastnoručně psaných doznání se porovnávají s výsledkovými protokoly, které se dle potřeby doplní na základě rozšířeného doznání. V případě, že by se vyskytly rozpory mezi původní výpovědí a písemným doznáním příslušníka gestapa /SD či Abw./, vyslyšející orgán si tyto rozpory má vysvětliti a uvésti je v dodatečném protokolu na pravou stranu.

Vyšetřující komise Okresních národních výborů /ONV/ Okresních správních komisí - /OSK/ vyšetří na místě spravedlivě všechny nové poznatky pokud se týkají osob, označených příslušníkem gestapa, SD, Abw. za udávče, zrádce, pomocníky, placené agenty, důvěrníky nebo informátory gestapa tím způsobem, že na ně učiní trestní oznámení u příslušného soudu.

Písemné doznání každého jednotlivého příslušníka gestapa /SD, Abw./ se opatří obalem z tenkého papíru. V levém rohu nahoře bude zaznamenáno příslušné vyšetřující komise Okresních národních výborů /ONV/ Okresních správních komisí - OSK. Uprostřed bude označení:

*Vlastnoruční písemné doznání
příslušníka gestapa /SD, Abw./
K. F. vyšetřujícího komisaře služebny gestapa na Hladně.
Doznání bylo napsáno ve dnech 10. - 17. ledna 1946.
Stran 1 - 47.*

Ke každému doznání budiž přiložen samostatný arch vyšetřující komise, v němž necht jsou opisy všech protokolů, které vyšetřující komise nebo úřad s příslušníkem gestapa /SD, Abw. sepsala.

Na tomém obalu budiž zaznamenáno, kolik protokolů je vloženo a kolik obsahují popsaných stran.

Kde byl příslušník gestapa /SD, Abw./ již odevzdán do vazby mimořádného lidového soudu, budiž prokurátor mimořádného lidového soudu požádán předsedou vyšetřující komise, aby povolil vyhověti našemu výnosu, a sjištěný příslušník gestapa necht napíše i v řídné soudní vazbě doznání pro spravedlivé, evidování a studijní účely ministerstva vnitra.

Ministerstvo vnitra žádá, aby bylo obdobně postupováno i s příslušníky gestapa /SD, Abw./, kteří již byli právoplatně odsouzeni mimořádnými lidovými soudy. Ministerstvo spravedlnosti bude požádáno o povolání ministerstvem vnitra. Akci provedou příslušní předsedové vyšetřujících komisí Okresních národních výborů /ONV/ Okresních správních komisí /OSK/.

Na svlaština pílarehu v každém obalu budiž vyšetřující komisí hláše-
no, proti kterým osobám bylo již zakročeno zatčením, proti kterým
zakročeno bude, a proti kterým zakročeno býti nemá, poněvadž buď
zemřely, nebo jejich pobyt není znám. V případě posledním udejte s
v samostatném hlášení všechna potřebná data, aby ministerstvo vnitra
mohlo po takových osobách zahájit pátrání občiansky spravodajství
a kriminální úřadovny, jedná-li se o osoby v Německu, exponovanými
úřadovny ministerstva vnitra ve Wieshadenu.

Byl-li příslušník gestapa /SD, Abw./ odsouzen mimořádným lidovým
soudem k trestu smrti a rozsudek již proveden, budiž opis jeho
výslechového protokolu rovněž předložen ministerstvu vnitra. V průvodním
spise budiž uvedeno a červeně podtrženo, že vyslychaný byl rozsudkem
mimořádného lidového soudu dneodsouzen k trestu smrti
z a popraven.

Doplnění příslušníků gestapa /SD, Abw./ s protokoly a pílarehy
vyšetřujících komisí se stanovisky k jednotlivým vyšetřovaným
případům předložte do

15. února 1945.

V prvním řádku hlášení uveďte

"Sbírnka k č. J. Z - E - 3065 - 2/1 - 45 - 0."

Ohledu na všech okolností dodržte.

Za ministra :

Škpt. Pokorný V.P.

Příloha 9.9 - SNB-Měsíční zpráva o politické situaci z 2. ledna 1946

Sbor národní bezpečnosti
Velitelství stanice Hramětín, okres Karl. Vary

Čís. jedn. 18 dčv./45

Vč: Měsíční zpráva o politické situaci.

Náporů k 8j. 33 dčv./45 ze dne 3. 9. 1945.

Měsíc ústřední správy

Karlovy Vary

- K jednotlivým bodům daného úkolu odpovídá:
- 1./Nálada Němců jest strážná. Chování Němců jest drsné a sberánské vůči Čechům nepřátelské. K narušení a vyhlášení jsou obyvatelé německé národnosti lhotejší.
 - 2./Politické strany jsou zde zastoupeny všemi čtyřmi vládními stranami. Tyto strany mají zde své tajemníky, kteří přijímají příkazy zvlášť.
 - 3./Následkem zahraniční propagandy kolují mezi zdejšími Němci různé zvěsti o zdejších pohraničních územích.
 - 4./Noviny a krajské listy jsou čteny jen českými občany, německí obyvatelé o tisk nebudují.
 - 5./Doprava je zde česká monoana. Osobní dopravu provádějí rychlíky. Části obyvatel mají pod národní správou továrny, živnosti a zemědělské usedlosti.
 - 6./Doprava zboží státní se nemířivě. Často živelní pohromy, sabotáže a zvrhání nákladů.
 - 7./Zároveň občanský život jest dobrý a pravidelný.
 - 8./Dopravu zajišťuje osobní motorový vlak, který jezdí 4 x denně Karlovy Vary - Krasná Lhota. Také jezdí autobus Krasná Lhota - Karlovy Vary a Krasná Lhota - Krasná Lhota.
 - 9./Kriminalita jsou tři stoly: škola mateřská, občanská a měšťanská. Místní sbor jest malý. Části okolních obcí se živí následkem příchozího zemědělského zboží kraje. Dětí německých antifasistů jsou rovněž vraceny zpět na jejich domov. Německých se rovněž vracuje na jejich domov.

Velitel stanice SNB:

J. K. K.

Číslo: 304/80v 1945-20B.

V Praze dne 2. listopadu 1945.

Věc: Zajištění bezpečnosti.

Děruška

Oběžník 188.

Podle docházejících zpráv množí se v poslední době vraždy, násilné vloupání, krádeže, znásilňování žen, násilné vymáhání výhod všeho druhu a různých titulů a ponejvíce z titulu nějaké pochybné illegální činnosti, samovolné реквизиce a pod. Jde ve většině případů o Vlasovce, Wehrwolfy, zběhy a jiné složince nejhrůznějších národností, kteří zna- uřivají pohostinství našeho lidu k páchaní těchto nejnicem- nějších skutků.

Je jasné, že se tak děje především z pohnutek hmotných, ale také z pohnutek umyslně vyvolati nesklid mezi obyvatel- stvem z důvodů politických. Naším zájmem musí být učiniti v nejbližší době přítrž všem těmto zlořádům. Je to také v zájmu konsolidace poměrů a lidské osobní a majetkové jistoty, jak po tom lid stále důrazněji volá.

Abyste bylo zamezeno výše uvedeným případům provedou okres- ní národní výbory a okresní správní komise co nejdříve tato opatření:

1/ Ve svém obvodu provedou několikrát a pokud možno současně ve všech místech důkladnou kontrolu všech pode- zřelých osob všemi bezpečnostními orgány SNB a kriminální služby. Vyšádají si součinnost vojenských jednotek čs. armády /e odvoláním na čj. 1077P Taj.-hl.št./4 odděl. 1945/ Rudé armády a americké armády. V případě potřeby sesílí kombinované hlídky i spolehlivými hlídkami občanskými.

2/ Nařídí ve všech obcích svého obvodu hlídkovou služ- bu dobrovolných občanských hlídek v době od setmění do svi- tání po dobu, dokud nebude zajištěna úplná bezpečnost lidu. Občanské hlídky sledují svěřený prostor po stránce bezpeč- nostní a o zákrok požádají svoji nejbližší stanicí SNB. K urychlenému alarmování SNB organizujte důkladnou spojo- vací službu, k níž použijte starších a spolehlivých pří- slušníků Junáka, Svazu české mládeže a tělovýchovných or- ganisací. Občanské hlídky zakročí jen v případech, kde hrozí nebezpečí z prodlení.

3/ Pátrejte usilovně všemi prostředky po zdrojích neoprávněné výroby alkoholu. Černý obchod lihovými nápoji je v častých případech příčinou zvýšení sločinnosti. Při tom upozorňuji na vyhlášku ministerstva financí čj. 41831/1945-VI/1 z 12.X.1945.

Předsedové a bezpečnostní referenti okresních ná- rodních výborů a okresních správních komisí jsou osobně zodpovědni za důsledné provedení tohoto nařízení.

Obdrží: ministerstvo vnitra, min.nár.obrany hl.št./4 od- zemský národní výbor v Brně, na vědomí,

k provedení: okresní nar. výbory a okres.správní komise v Čechách, ústřední národní výbor v Praze, zemské velit. SNB v Praze, zemská kriminální úřadovna, ředit.nár.bez- pečnosti v Praze, úřady nár.bezp. v Plzni, Č.Budějovicích, Kladně, Náchodě, Hradci Králové.

Předseda

zemského národního výboru:
I.Kopriva v.r.

Za správnost vyhotovení
vedoucí výpravy:

Bohac

Příloha 9.11 – Rozdělení Karlových Varů na čtvrtě – 1. plán

7581-I-D-2-8
Kz.

Rozdělení Karlových Varů na čtvrtě.
1. plán.

P. L.
Poštovní úřad.
Karlovy Vary.

Předkládám Vám plán rozdělení Karlových Varů na 9 čtvrtí, schválený radou MNV v Karlových Varech dne 16. VII. 1948. Z plánu vyplývá rozdělení Karlových Varů na čtvrtě pro poštovní, telefonní a bezpečnostní službu takto:

Vnitřní město	Karlovy Vary	I.,	Evropský Karlovy Vary	VI.,	
Hábnice	"	II.,	Douhá	"	VII.,
Drabovice	"	III.,	Mlýnská	"	VIII.,
Bobalice	"	IV.,	Glávová Vrata	"	IX.,
Sybnice	"	V.,			

Rozeznání MNV v Praze č. j. VII-2-322/5-1947 ze dne 13. srpna 1947 o sloučení Karlových Varů a připojených obcí bylo právní mocí dne 21. března 1948. V důsledku toho se uskotalila písemná smlouva MNV v Karlových Varech dne 16. března 1948 na tom, aby nová obec, vzniklá sloučením obcí stárných uvedených, měla název Karlovy Vary. Tato smlouva byla publikována smlouva MNV v Praze v Úředním listě č. 11, číslo 138 z 13. VI. 1948. Správní potvrzení úředního názvu této nové obce ministerstvo vnitra na podkladě smlouvy č. 322/1948 č. 61 došlo zveřejněno bylo, podle běžné praxe lze však říci, že ministr vnitra název Karlovy Vary jako historický a propagační vžitý uznal a schválil.

Šulc, ověřov. a třicet letý referent MNV v Karlových Varech

Handwritten signature: Václav Šulc

F-D

Uložit

49